

Nicolae I. Negru Maria
Biblioteca scoalei.

București.

Iulie 19

DIN PUBLICAȚIILE CASEI SCOALELOR

R.M. - 30
~~1~~ CARTEA

VREDNICIILOR ROMÂNEȘTI

Alcătuită pentru tineri și bătrâni

DE

613188

GEORGE COŞBUC

1615

BUCUREȘTI

Tipografia „Cultura Neamului Românesc” Lipscani-Noui 12
— 1923 —

1956

Biblioteca

Cod

Inventar

58282 Dublet

152.946

RC 185/02

58282 Dublet

B.C.U. Bucuresti

C152946

Sus inima

Avem o mândră țară —
Prin timpi de jale amară
Strămoșii se luptară
S'o scape de stăpâni.
Azi singuri noi, Români
Suntem în ea stăpâni,
Sus inima, Români !

O lege avem străbună —
Prin veacuri de furtună
Ea n'a putut s'apună
Strivită de păgâni.
Ne-a fost Cel-Sfânt tărie
Și-n veci o să ne fie:
Sus, inima, Români !

In țara românească
De-apururi să trăiască
Credința strămoșească
Și graiul din bâtrâni.
Spre Domnul țării gândul
De-apurui noi avându-l,
Sus inima, Români.

G. Coșbuc.

Țara și Poporul

Dunărea, Marea, Tisa și Nistru — iată cele patru hotare, cari îngrădesc pământul Țării Românești.

Am fost trăit, pe vremuri, în graniți mai strimte. S'au fost învârtit, pe vremuri, paloșele sclipitoare ale Voivozilor noștri și peste Carpați și peste Prut. Dar s'au vărsat încoace încurii de potop, neamuri pe neamuri s'au împins, — noroade, ce nu le mai încăpea lumea, au curs mereu peste noi, să a trebuit — ca să putem trăi — să ne mai strângem țara, și dela miază noapte și de la răsărit.

Aduși în Dacia de împăratul Traian, rămași aici, în urma celei mai vajnice lupte ce-au văzut timpurile vechi, am păstrat în sângele nostru vitejia acelor două popoare mari din cari ne tragem, și nu odată, în zbuliciumul atâtior veacuri, ne-am arătat urmășii vrednici și ai legionarilor biruitori, cari au vânzolit lumea său abătut codrii ca să răzbătă în cetatea lui Decebal, și ai uriașilor învinși, cari, ne mai putându-se apără, și-au dat o moarte aşa de măreată și de tragică în flăcările Sarmisegetuzei. De atunci au trecut aproape două mii de ani. Multe războaie am avut și multe

nenorociri ne-au călcat în vremea asta. Vijelii cumplite-au trecut peste noi, la toate-am ținut piept, și nu ne-am dat, să aici am stat. — Ca trestia ne-am îndoit sub vânt — ‘dar nu ne-am rupt.

S'am rămas stăpâni pe moșioara noastră. Știe numai bunul Dumnezeu cu cât sânge ne-am plătit noi pământul acesta, scump tuturor Românilor, — scump pentru frumusețile și bogățiile lui, scump pentru faptele mărețe și înălțătoare cari s'au petrecut pe el.

Odihnească 'n pace gloriosul Ștefan, că n'au fost spuse 'n deșert cuvintele mândre și 'n telepte, pe cari ni le-a lăsat cu limbă de moarte: „Dacă dușmanul vostru ar cere legămintele rușinoase dela voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui, decât să fiți privitorii împilării și ticăloșiei țării voastre. Domnul părinților voștri însă, se va îndură de lacrimile slugilor sale și va așeză iarăș pe urmașii voștri în voinicia și puterea de mai înainte“.

Din străsina munților, ce 'nalță marginea țării dela Severin până la Durohoi, râuri frumoase, dătătoare de vieată, și nenumărate pârae se despleteșc, în cărări de argint, peste 'ntinsele șesuri ale Valahiei, și printre dealurile blânde ale Moldovii. Singură câmpia Ialomiții s'așterne tăcută, netedă, uscată — vast ostrov însetat, în mijlocul atâtor ape ce 'm-podobesc pământul României. Doarme sub

șuerul vânturilor deșertul larg, nemărginit al Bărăganului. De mii de ani visează râuri limpezi și lacuri scăpitoare: în zilele senine de vară, visu-i se răsfângă 'n undele aerului, și 'ngână peste lanurile și bălăriile uscate ale pustiului acele ape vrăjite, amăgitoare, ale „mirajelor“, aşă de frumos numite de popor „apa morților“.

Călătorii străini, cari au străbătut văile României, pe drumuri hrintuite, în căruțele de poștă de-acum patruzeci de ani, cu greu ar mai cunoaște astăzi locurile pe unde-au umblat. Li s'ar păreă că altă țară s'a pus între Carpați și Mare. Și ntr'adevăr o țară nouă s'a ridicat deatunci în Răsăritul Europei. Moșia lui Mircea și lui Ștefan, libera și mândra Românie de azi a crescut și în laturi, dar crește și în sus și saltă zi cu zi — o saltă puterea tinereții și setea de lumină! — Din hotar în hotar, în lung și'n lat, o prind acum, ca 'ntr'o rețea, șoselele netede, pietruite, și linii ferate, însirând pe firele lor orașele 'nfloritoare și sutele de fabrici ce scot la lumină bogățiile țării.

Al. Vlahuță

Țările Românești

Din țara Basarabilor, pg. 7—11

Iată, Ardealul, țară largă, cât Muntenia, încunjurată de toate părțile de munți, ca o cetate de zidurile ei. Intr'adevăr cetate, de Dumnezeu făcută și parcă anume dată nouă să ne fie adăpost. Ardealul e închis cu multă putere, — de toate părțile, și numai pe ici pe colo poți străbate într'însul prin trecătorile primejdioase ale munților pe căte-o vale cu prăpăstii. Roată împrejurul Ardealului sunt aşezate cele șeapte țări ale Românilor, ca un șanț negrăit de larg în jurul cetății.

Spre miază-ză e Muntenia, care merge din munte până 'n Dunăre și de-alungul până în Mare. La răsărit e Moldova până în Prut, care o tăie drept în două, căci ea ține înainte încă mai pe-atâta până în râul cel mare al Nistrului. Partea asta e acum scoasă de sub stăpânirea Rușilor și se chiamă cum a chiemat-o din gura noastră, Basarabia, adică țara Basarabilor celor ieșiți de peste Olt.

Spre miază-noapte, de-asupra Moldovei, e Bucovina, cuibul cel vechiu al Moldovenilor, căci la Suceava în Bucovina a fost scaunul Domnilor și-al Metropoliților din Moldova cea

mare de altă dată. Din Suceava s'a războit Ștefan-cel-Mare, fulgerul bătăilor, aproape cincizeci de ani cu Turcii, cu Leșii, cu Ungurii, cu Tătarii, cu Cazacii și Săcuii, și a purtat patruzece de războaie în viața lui și 40 de biserici a făcut, după fie-care războiu câte una. Domn nebiruit, care a vrut să așeze țara între neastâmpărate neamuri străine, cât a trăit nu și-a descins sabia dela brâu și eră de-apururi călare. Astăzi țara lui Ștefan, Bucovina, smulsă de sub stăpânirea Austriacilor, care ne-au luat-o cu sila, căci au făcut pe Turci să li-o dea, iar Turcii în prostia lor au dat-o, cu toate că n'aveau nici un drept și s'au apucat să vândă ce nu eră al lor, a revenit la sănul patriei mame.

Spre apus de Bucovina e țara Maramureșului, locul de baștină a lui Dragoș și Bogdan Vodă, cei ce-au descălecat Moldova. În Maramureș, într'acel colț apărat de munți, s'au adăpostit Români pe vremea urgiei păgânești ca și în țara Făgărașului și în Banatul Criiovei, și și-au ascuns aici sub spuză cărbunii, sămânța focului, ca s'o aibă la vreme, precum au avut-o și-au trecut-o în Moldova, ca s'a-prindă focul mare.

Dincolo de Maramureș, pe partea despre apus a Ardealului e Crișana, numită aşă după cele trei râuri: Crișul alb, Crișul negru și Crișul repede, și merge până la râul cel lat al Tisei, ce mărginește șesul cel mare al țării Ungurești.

Sub Crișana, scoborând până 'n Dunăre,

vecină cu Oltenia, este țara Timișoarei, numită Banatul, alt cuib al Românilor, căci apărat cum e de munți și de Dunăre și însuși el fiind muntos, a fost totdeauna adăpost al Românilor. Și aşă cum e vecin cu Gorjul și cu Hațegul din Ardeal, și sunt toate trei colțuri de țară prin munți, aici a fost și cuibul lui Decebal și-acelor mai târziu aduși de Traian, într'acest loc a fost o adevărată și neclintită vatră a Românismului.

C. Coșbuc

In sănțuri

„Burcel în sănț muri strivind
O tigvă păgânească,
„Șoimu 'n rădan căzù răcnind:
Moldova să trăiască!“
Curcanul cel voinic și bun,
El, Peneș spune-acestea.
Dar n'a spus tot. Eu vreau să spun
Deplin acum povestea.

Burcel eră Oltean, un puiu,
Ajuns din întâmplare
Intre flăcăii din Vasluiu,
Viteaz minune-mare.
Iar când muri, strivind în sănț
O tigvă păgânească,
Strigat-a bietul dorobanț:
Muntenia să trăiască!

Burcel și Șoim, trăsniți în sbor
Căzură 'n sănț deodată;
Strigând deodată țara lor,
Cu gură 'nflăcărată.

Dar lângă ei căzut, gêmea
Tot într'aceiaș oră
Un biet sergeant ce se trudea
Sărmanul om, să moară.

El auzise pe cei doi
Ce spuseră 'n cădere,
Sî trist el se 'nălță 'n noroiu,
Privindu-i cu durere.
Le zise-apoi: „O țară e,
Cum una ni-e mânia !
Muntenia, Moldova — ce? !
Trăiască România!"

Atunci și Șoimu și Burcel
Cu fața înseninată
Priviră lung și-adânc la el,
Sî-au tresărit deodată.
Spre acelaș loc, spre nord, privind,
Sî sus apoi, tăria,
Toți trei strigar' atunci murind:
Trăiască România.

G. Coșbuc

Cântec

Tar'avem și noi sub soare,
Și-o râvnesc dușmani destui
Dar prin vremi asupritoare
N'am lăsat-o nimănui.
E bogată, zici! Vezi bine,
E bogată, căci în ea
Multe inimi sunt străine,
Și-i frumoasă, că-i a mea.
Dacă-i mică nu-i de-o cară,
Căci în ea viteji mai sunt,
Și-apoi, și la noi în țară
Crește fierul din pământ:
Când voim, îl știm culege,
Știm cum să ișbim cu el
Când dușmani lipsiți de lege
Vin spre noi cu gând mișel.

Steag avem și noi, străine,
Și-l iubim cu jurământ.
Ziua răului când vine,
Ce frumos se sbate 'n vânt!
E frumos și steagul vostru
Dar pe-al nostru de-l privesc

Tot mai mândru este al nostru,
Și mai sfânt, că-i românesc.
Rupt de-asprimile furtunii
Răscolite de dușmani,
L'au purtat cinstit străbunii
Prin atât amar de ani.
De ne chiamă azi la moarte
Veseli mergem la războiu:
Să dea Domnul să n-1 poarte
Și nepoții tot ca noi.

Știm și noi o lege sfântă,
Și de mii de ani acum
Ștăm cu ochii tot spre țintă
Mergem tot pe-acelaș drum.
Pentru sfânta lege a crucii
Pentru limba ce-o vorbim:
Ce de-oțel pe săbii lucii
Pus-am noi de când trăim!
Știe Dumnezeu de-i bine
Ori de facem vr'un păcat —
Dar noi știm c'asa e bine
Să ținem ce-am apucat.
Pentru lege, pentru limbă,
Noi cu gura prindem foc:
Numai vântul se tot schimbă,
Insă munții stau pe loc.

Sunt și neamuri mai cu nume,
Mai vestite la războiu;
Or fi multe poate 'n lume,
Câte n'au ajuns la noi.
Dar noi știm ce ne 'nvățară

Cei ce-au fost, și când rostim
Vorba sfântă „neam și țară“
Noi, străine, tresărim.
Pentru cel ce ne iubește,
Tot ce-avem noi dăm cu drag,
Dar când neamul ni-l hulește,
Și vrășmaș ne vine 'n prag,
Mii de oști cu ei s'aducă:
Noi suntem Români destui —
Când de piept cu noi s'apucă,
Aibă-l Ceru 'n mila lui!

G. Coșbuc

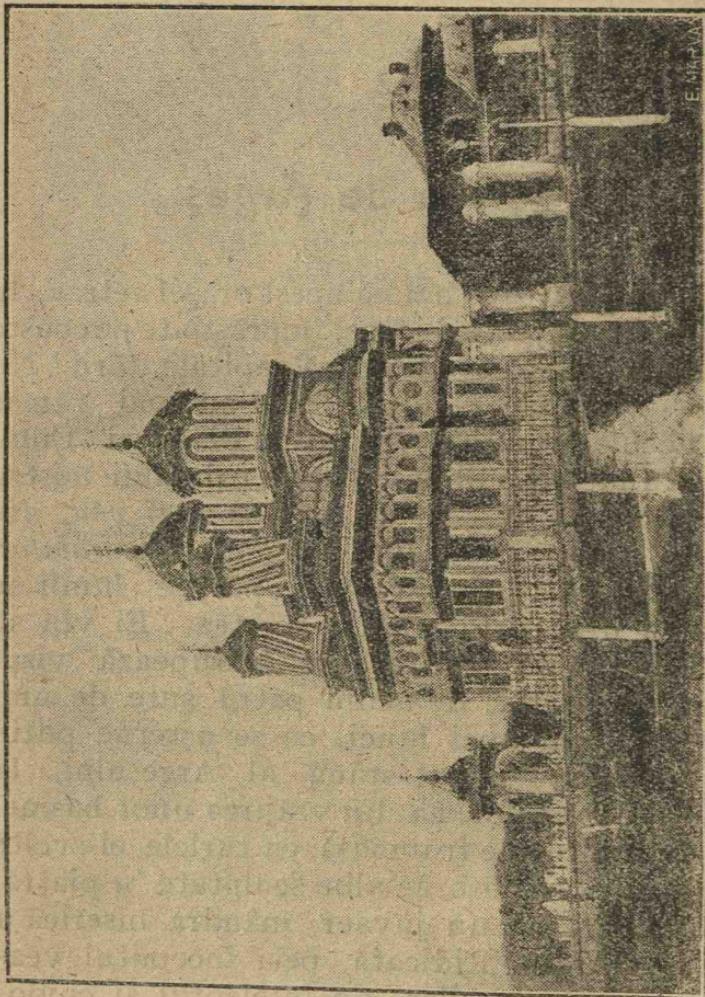

Curtea de Argeș

Cine ar mai zice azi că acest orășel retras, linăștit, cu căsuțele lui joase, împrăștiate pe coasta unui deal, a fost odinioară capitala țării! Nîmic — nici măcar ruinile nu i-au mai rămas din vechia-i mărire. În jurul Bisericii Domnești, unde se odihnesc oasele primului nostru voevod *Radu Negru*, de abia se mai văd, din bălării, urmele vechiului palat al Basarabilor. Și totuși, călători din toate părțile lumii se abat cu drag prin părțile acestea. Ei vin să vadă minunata zidire care 'ntrupează visul voievodului-artist de-acum patru sute de ani.

În mijlocul unei lunci, ce se aşterne puțin mai în sus pe malul stâng al Argeșului, la poalele Carpaților, ca din vrăjirea unor basme, răsare uimitor de frumoasă, cu turlele ei svelte aurite, încinsă de brâe albe sculptate 'n piatră, strălucitoare ca un juvaer, mândra biserică a Curții-de-Argeș. Ridicată, pela începutul veacului al șaisprezecilea, de înțeleptul și cuviosul domn Neagoe Basarab, stricată apoi de vreme, de foc și de cutremure, ea a fost din

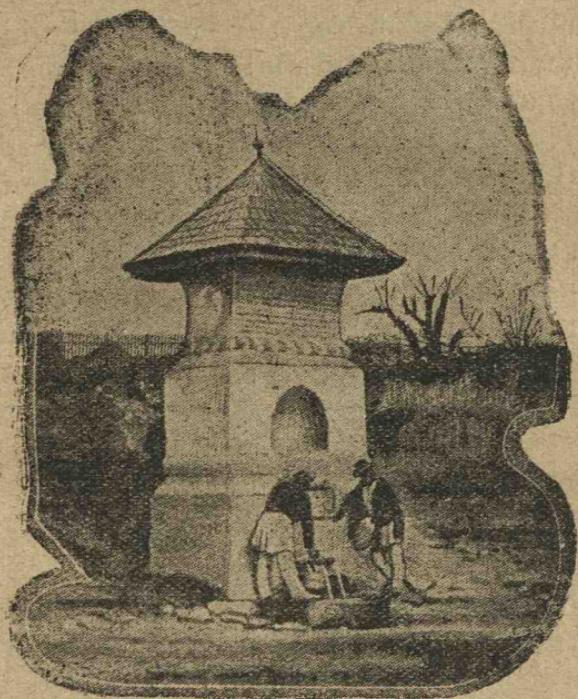
nou întemeiată și împodobită după vechile-i izvoade în zilele gloriosului nostru rege Carol I.

Curtea de Argeș

Zidită toată în piatră, îmbrăcată ca într'o rețea de sculpturi migălite cu o rară măestrie, clădirea 'ntreagă pare c'ar fi dintr'o singură bucată, și,

ori din ce parte o privești, îți înfățișază o desăvârșită armonie de linii și de proporții. E fără îndoială una din cele mai frumoase biserici ale răsăritului creștin Vechea legendă spune că meșterul Manole, pentruca s'o poată isprăvî a trebuit să 'ngroape de vie în zidurile ei, pe buna

Fântâna lui Manole

și scumpa lui soție, — vrând înțelepciunea poporului să ne arate cu aceasta, câtă jertfă și tărie de suflet se cere unui om, ca să poată duce până la sfârșit o aşă de grea, o aşă de măreață și de minunată lucrare. În fața bisericei, de partea cealaltă a drumului, e vestita și binecuvântata Cișmea, numită „Fântâna lui Manole“.

Puțin mai la deal, de marginea luncii, e așezat palatul episcopiei de Argeș, reînoit odată cu biserică. Dela una din ferestrele acestui palat îmi las privirea 'n jos, pe valea adormită sub farmecul lunei. Noaptea e limpede și răcoroasă. Peste toate domnește o liniște, care te 'ndeamnă la visuri. *Numai Argeșul, călător fără odihnă,* trece hăulind pe spintecătura văilor, și undele lui vorbesc într'una, când mai tare, când mai încet. *Vorbesc undele lui de măreția și frumusețile Negoiului, din coapsa căruia au izvorât, de codrii lui deși, adânci, nestrăbătuți, unde fiarele* șed fără frică tolănite 'n lumișuri, și ascultă ca omul cântecul privighitorilor, unde mușchiul e moale ca perna de puf, și izvoarele albe ca spuma laptelui, și brazii aşă de 'nalti, că-ți cade căciula din cap când stai să te uiți în vârful lor. *Vorbesc undele Argeșului de străsnicia stâncilor dela Chei,* pe cari le-au biruit și le-au lăsat în urmă ca pe niște cetăți dărăpăname, vorbesc de comorile pământului acestuia îngrășat cu sâangele atâtor viteji, de mândrețea plaiurilor, de rodnicia păsunilor și holdelor pe cari le scaldă, de turmele pe cari le-au adăpat, de chiotele ciobanilor și de tânguirea dulce a doinelor, pe cari le-au ascultat cu drag în lunga și zbuciumata lor călătorie.

Al. Vlahușă

Cărțurăria românească

Românii sau Moldo-Valahii, cum ne numesc străinii, sunt unul din popoarele care în vîrstă de mijloc s'au deosebit mai mult prin virtuțile militare și prin lucrările duhului.

Ei mai întâiu în Europa avură armate permanente. Ei în vreme de mai multe veacuri au fost apărătorii religiei și ai civilizației în contra islamismului și a barbariei asiaticice. Numele lui Mircea cel Mare, lui Vlad Țepeș, lui Ștefan cel Mare, care s'a numit bulevardul creștinătății însuși de capul lumei catolice, a lui Mihai cel Viteaz și a lui Șerban Cantacuzino, care cu Sobieski a scăpat Viena de stăpânirea semilunei, merită de a fi cunoscute de toți cei ce se interesează la binele omenirei; căci cu sângele lor vârsat ei au oprit pe musulmani de a pătrunde în pieptul Europei, și prin urmare ei au bine meritat dela patrie, dela creștinătate și dela civilizație. În timpurile de pace, ale căror dulceață ei arareori au gustat, Românii s'au deosebit prin principiile lor de dreptate, prin instituțiile lor politice și prin cultura științelor și a artelor de deosebite feluri. Ei au fost din cei d'intâiu care au consfințit toleranța religiilor și liber-

tatea conștiinței, care au îmbrățișat tiparul (1512), care au adoptat limba națională în bisericile (1640), cancelariile și școalele lor, ce în al XV-lea, al XVI-lea și al XVII-lea veacuri se bucurau de o reputație întinsă și unde s-au format un mare număr de oameni însemnați, între care Sobiestki cel Mare, fratele măntuitorului Vienei.

Codicele lor au slujit de model la ale Rusiei, și instituțiile lor au fost admirate de Petru cel Mare. Mulți dintr'înșii și-au făcut o reputație literară în Europa; și a cită numele unui Nicolae Milescu, învățătorul reformato-rului Rusiei și cel d'intâiu ambasador al acestei puteri în China, a unui Petre Movilă, fondatorul Academiei dela Kiev, a unui Pavel Berindel, sub numele de Rutinschi, autor al celui d'intâi dicționar slavo-rusesc, a unui Hrescu, scriitor vestit și fondator al Universității Moscovii, al unui Dimitrie Cantemir, istoric al Turciei și președintele Academiei de științe dela St-Petersburg, a unui Antioh Cantemir, *Boileau* rusesc, ar fi a dovedi îndestul și la cei mai neîncrezători, că acest popor, cu toate că necontentit a fost pradă răsboaielor străine și opresiei dinăuntru, dar n'a încetat de a cultivă artele păcei; astăzi încă manuscrisele sale cele vechi și cusăturile sale cu aur și mărgăritar se privesc de învățați și călători ca cap-d'opera de caligrafie și adresă și s. c. l.

Jocul călușarilor

Nu este popor unde se vorbește limba românească, la care să nu fie cunoscut *jocul călușarilor*, ce se face în săptămâna dinaintea Rusaliilor. Se adună mai mulți tineri, jucători buni, și formând o ceată, se înfrumusețează cu deosebite lucruri, cu pene de păun, și alte asemenea, și se înrolează pe o săptămână — ori și pe mai mult, după împrejurări — sub o flamură (steag) ce înaltă. Unul dintr'înșii se îndatorează cu o credință religioasă a ține tăcerea în tot cursul săptămânii, sau în tot cursul jocului, ori cât de lung ar ține, și aşa devine mut de bunăvoie. Jocul, când se face regulat, se formează într'acest chip: La sunetul lăutelor săvârșesc tinerii jucători deosebite săltări, urmate de versuri produse de ei într'adins, al căror refren este totdeauna: „*pe ea!*“ Flamura ori se ține în mână în timpul jocului, ori se împlântă în pământ, și joacă împrejurul ei, și fiecare jucător trece pelângă ea, în semn de curtenire, până când strigând neîncetat „*pe ea!*“, unul dintr'înșii o răpește, și fug cu toții în larmă. După aceasta întâlnindu-se, își încrucișează toiegele în semn de bă-

tălie. Unul din ei se ridică pe un loc mai înalt, de unde vin alții să-l alunge. El se apără acolo, și strigă, că e moșia lui, și cetatea lui e întărită. Pe urmă după deprinderea și îndemânarea jucătorilor, se fac felurimi de jocuri gimnastice. Femeile au o superstiție de a luă dela călușari felurimi de lucruri, vestimente, mâncare, iar mai ales aiu (usturoiu), crezând că dacă au jucat călușarii cu aceleia, sunt bune de leacuri: de friguri și de alte boale.

Origina acestui joc se vede curat și după felul său și după versurile ce se cântă la dânsul, că este jocul Romanilor, întocmit de străbunul nostru Romul, pentru răpirea Sabinelor. Penele de păun, cari la cei vechi erau pasarea zeei Junona, a geloziei, care era acel Argus cu ochi mulți, ce priveghiază asupra obiectului iubirii sale, e un fel de deviză, ce călării romani purtau la cap, spre semn, că trebuie să aibă în minte gelozia Sabinelor, cari î disprețuisează.

Secretul întreprinderii călărilor romani, trebuia să se păzească sub pedeapsă de moarte. Mutul de bunăvoie se vede figurând în joc. Scopul jocului era ca să atragă femeile sabine, și călușarii până în ziua de astăzi atrag femeile cu felurite obiecte, carele prin decursul a mii de ani, deveniră superstițioase. Jocul se încheie prin răpirea Sabinelor. Semnalul răpirii era „pe ea“, adică „pe fată! n'o lăsă!“ Călușarii nu încetează a repetă acest semnal, și încheie jocul cu răpirea flamurei, după ce o au curtenit, și fug cu ea cu larmă mare.

După aceasta începe un fel de serbare de triumf, în care se săvârșesc jocuri gimnastice. La capătul jocului călușarilor se vede curat chipul unui războiu, ce avură Romanij în urmă cu Sabinii; închipuirea lui Romul, ce stăruiește a-și apără moșia și cetatea, și în urmă pedeapsa unuia dintre ei, care fugă din societatea lor, închipuiește ori uciderea lui Remu, care a sărit peste zidul cetății, ori răzbunarea asupra Sabinilor. Toate înfățișează foarte luminat și sub un chip alegoric, păstrat și desfigurat în decursul timpurilor, începutul și origina noastră. Chiar și vorba călușar, nu însemnează altceva decât călăř.

I. Eliade Rădulescu

Graiul neamului

„Fie a voastră 'ntreaga țară,
Să de cereți vă mai dăm,
Numai dați-ne voi graiul
Neamului“ și se sculară
Să ne vremuiască traiul
Câți dușmani avem pe lume !
Graiul ni-l cereau anume,
Să li-l dăm !

Dar nestrămutați strămoșii
Tot cu arma 'n mâini au stat.
Au văzut și munți de oase,
Să de sânge râuri roșii,
Dar din țara lor nu-i scoase
Nici potop și nici furtună.
Graiul lor de voie bună
Nu l-au dat !

Astăzi stăm și noi la pândă,
Graiul vechi să-l apărăm ;
Dar pe-ascuns dușmanii cată
Să ni-l fure, să ni-l vândă.
Dacă 'n vremea turburată
Nu ne-am dat noi graiul țării,
Azi, în ziua deșteptării,
Cum să-l dăm ?

Repezi trec ca vifor anii,
Ispitind puterea ta,
Neam român ! Cu ură mare
Sta-vor și de-acum dușmanii
Graiul nostru să-l omoare.
Dar să crape ei cu toții :
Nu l-am dat, și nici nepoții
    Nu-l vor da !

G. Coșbuc

Cântecul lui Iancu

Astăzi cu bucurie
Românilor veniți,
Pe Iancul în câmpie
Cu toții-l însuțîți
Spălați armele voastre
Cu grabă s'alergăm,
Din câmpurile noastre
Pe dușman s'alungăm.
Marte zeule,
Mare bravule,
Cu noi să fii.
Tu însuțește
Și 'nsuflețește
Pe ai tăi fii

Optzeci de oi despoaie
Si prin frigări le pun ;
De fluer de cimpoaie
Pădurile răsun.
Românii se așează
Pe lâng'un mare foc
Și Iancul ospătează

Cu dânsii la un loc.
Marte zeule ș. a.

Sunt gata, stau cu toții
Să plece la izbânci,
Să prigonească hoții
Să capete dobânci.
Iancul merge 'nainte
Pe-un cal cu ager curs
Si peste 'mbrăcămintă
Poart-o piele de urs.
Marte ș. a.

Iată voioși porniră
Românii cei voinici
Ca lanțuri se înșiră
Pe-a dealului poteci,
Nevestele cu jale
Privindu-i lăcrămând
Îi auzeau prin vale
Cum se duceau cântând.
Marte ș. a.

Cum trăia Domnitorul în război

Domnitorul nostru își avea cartierul în satul Poradim, cale de trei ceasuri pe jos până la Plevna.

Satul e sărăcăios peste măsură, Bulgarii locuiesc în bordeie ; doi—trei Turci, cari se găsiau în sat și avuseră niște clădiri de lemn în chip de casă, le-au aprins când s-au apropiat oştirile de Plevna. Prin sat e un singur drum, numai praf în zilele bune și noroiu până în genunchi în zilele cu ploae. Încolo nimic, nici primărie, nici școală, nici biserică.

Domnitorul își alesese cea mai bună locuință din sat, casa unui Turc care fugise. Era la marginea satului, și avea două odăi, una fără ferestre — asta a fost făcută bucătărie — iar cealaltă cu două ferestre fără giamuri, lipită pe jos, strâmtă și scundă, aşa cum sunt locuințele țăranilor prin satele sărace. Uși nu erau nici la tindă, nici lă odăi. Curtea era marișoară, dar plină de gunoaie.

Aceasta era locuința Domnitorului nostru, a Comandantului armatelor dela Plevna.

In ziua sosirii sale, Domnitorul a lăsat să i se facă o masă în odaie ; pe patru pari bă-

tuți în pământ, soldații au întins scânduri de brad, apoi au lipit geamurile cu hârtie, au spălat lavița Turcului, iar mai spre seară au adus un pat de tabără. Astfel odaia era mobilată gata ; avea masă, scaune și pat. Chiar în ziua aceia, în odaia aceasta, s-au adunat vre-o douăzeci de generali la sfat, bine înțeleș numai vre'o zece au avut loc în odaie, ceilalți au stat prin tindă, iar doi au stat afară cu capul vârât pe ferestre.

Mai târziu i s'a adus din Turnu-Măgurele scaune, pat și două mese, una de scris în odaie și alta pentru mâncare. Pe asta o avea în curte, într'un cort de pânză.

Până a fost vreme bună, Domnitorul cu suita Sa, vre'o patruzeci de ofițeri, mâncau în curte. Când plouă, mâncau cu toții în tindă, pe rând, căci abia încăpeau câte șase la masă. Iar mesele lor nu erau mese de Domn, nici măcar de om cu dare de mâna Mâncau din mâncarea soldaților, ciorbă și rasol, și câte odată friptură de berbec. Ouă, unt, zarzavat și altele erau aduse în fie-care zi din Turnu-Măgurele, cale de 50 de kilometri. Vorba vine, că erau aduse ; într'adevăr nu le vedea cu ochii câte 3—4 zile, iar după ce au dat ploile și zăpăda cu viscol, nu le-au mai văzut cu săptămânile.

Au fost zile când Domnitorul a mâncat pâine cu unt, și la amiazi și seara, și nu la masă, ci plimbându-se cu pâinea în mâna prin odaie. Cam dela sărbătoarea Arhanghelilor, au început să lipsească de toate în tabără, chiar

și pâinea, și atunci în cartierul Domnitorului s'au scăzut la jumătate porțiunile de pâine, aşa că generalii din suită erau buni bucuroși să aibă pâine goală, și n'o aveau. Nu eră chip să aduci de ale hranei din Turnu-Măgurele; se prăpădeau prin zăpadă carele cu merinde, ba mureau de frig boii din jug și soldații cari îi mânau, ba în urmă — ca vârf la toate — vântul rupsese podul de peste Dunăre și oștirile erau ursite să piară de foame. Prin Bulgaria satele erau pustiite cu totul: după ce de felul lor erau sărace, apoi mai ținuse cu de-ale mâncării o sută douăzeci de mii de oameni timp de patru luni.

G. Coșbuc

Crăciunul în Tabără

(Pe câmpia Smârdanului, 1877)

Și-acei ce de-apururi au glume,
Azi tremură mulți și 'nghețați—
Pustii ei se simt, și-aruncați
De parte la margini de lume.

Iar cortu 'ngropat e 'n zăpadă ;
Nu-i ușă, nu-i cale, nu-i loc.
În haine ca'n zi de paradă,
În pânea 'nghețată la foc,
Stând unul într'altul grămadă.

E freamăt în zare: e tunul,
Ori cântec de clopot din sat?
Crăciunul e astăzi, Crăciunul.
Flăcăii țin capul plecat,
Și plânge 'necat câte unul...

Ard vesele flăcări pe vatră ;
Și-ai casei, la masă, gătiți.
Vin oaspeți, și cânele latră ;
Le ies înainte grăbiți
Ai casei pe pragul de piatră.
Iar pânea pe masă, vecină
Pe neted-întinsul ștergar

Cu vinul din oala cea plină ;
Și însuși bunicul, cel rar
La vorbe, azi râde și 'nchină.

Cu cărpa la spate legată
Nevasta se 'nvârte, având
Spre toți câte-o vorbă 'mbunată.
Și, locuri pe laviți făcând,
E suflet și inimă toată.

Din leagăn ii bâlbâie odorul.
Se luptă din mâni și e 'n zor
Să-și ducă la gură piciorul.
Afară e soare subt nor,
Dar haină de aur e norul.

Și-i hohot și râset în stradă,
Și însuși bunicul acum
Se 'ndoiaie spre geamuri să vadă
Amestecul vesel din drum
Și lupta cu plumbi de zăpadă :

O ceară mai mare de fete,
Au prins pe flăcăi, mai puțini,
Și-aprinsă e lupta 'ntre cete,
Și toți de zăpadă sunt plini
Și 'n gură și 'n sânuri și 'n plete.

Și-aici în pierduta câmpie
Sânt ninse cărările-acum,
Se sbuciumă vântu 'n mânie,
Iar corpii 'n prieagul lor drum
Dau roate prin zarea pustie...

Întemeierea Regalității

Când a intrat în țara care-l alesese Domnitor, Prințul Carol a zis către cei ce-l întâmpinără: „În clipa în care am pus piciorul pe acest pământ cu sfîrșenie apărat, am și devenit Român. Cetățean astăzi, iar mâne soldat, de va fi nevoie. Eu voi împărtăși cu Români și soarta cea bună și soarta cea rea“.

Unsprezece ani a fost, după vorbele sale, numai cetățean, dar a venit și nevoia când a trebuit să fie soldat, și pe cât a fost de înțeles cu cetățeanul, pe atâta a fost soldatul de vrednic.

Cât a ținut războiul, el n'a avut astămpăr și alinare. Cinci luni încheiate a stat tot în tabără, în mijlocul oștirii luptătoare, ba de multe ori în focul plumbilor, și era cu capul într'o sută de părți: toate trebuia să le știe, toate să le vadă, toate să le cîrmuiască, și să răspunză pentru toți și pentru toate.

Născut dintr'un neam de oameni răsboinici, El însuși are porniri spre fapte viteze. I-a fost dragă oștirea, și de aceia îndată ce s'a așezat în scaun a început să-și întemeieze cu tot dinadinsul oștire stătătoare. A găsit la venirea Lui puțintică oștire, dar cu străduință multă

și cu mai multă voință a tot sporit-o, făcând-o asemeni oștirilor vechi ale altor țări. Și cât de bine ne-a prins oștirea! Dacă ne găseă războiul fără oștire îndeajuns, ori cu oaste ne-îngrijită, noi poate că și azi am fi plătit Turcilor bir.

Și-a făcut o oștire vitează, căci Români din firea lor sunt porniți spre lupta dreaptă a vițejiei, și, cu puțină trudă, faci din ei oșteni desăvârșiți. Vechii Voevozi aveau oștiri puternice nu prin mulțimea lor, ci prin voinicie și îscusință. Cântecul ferentarului zice:

Iute ca săgeata tabăra străbate,
Bate singur zece, cincisprezece bate,
Ferentar sunt eu!

A fost o vreme, când singuri noi Români aveam o oștire stătătoare în toate țările de pe atunci ale Europei. Țările pe atunci aveau numai lefegii, oșteni plătiți, cari după isprăvirea războiului se imprăștiau; iar oștirea noastră era, după felul oștirilor de astăzi, nu adunată în pripa primejdiei și risipită după isprăvirea răului, ci totdeauna sub arme pelângă Voevod. E adevărat că legea, limba și moșia ne-au fost mântuitorii noștri; lor le mulțumim viața pe care ne-am strecurat-o prințatâea primejdii ale veacurilor. Dar legea ne-am apărat-o cu sabia, cu sabia ne-am apărat și moșia. Dumnezeul nostru a fost un Dumnezeu al războaelor, și numai oștile ne-au mântuit capul.

Grija cea dintâi și cea depe urmă a marilor Voevozi, pe căți i-am avut noi de-alungul vremii, a fost întărirea neamului nostru. Nea-

mul românesc a fost și este neam statornic asezat. De când își aduce lumea aminte, pe noi aicea ne știe, pe marginile Dunării și pe coastele Carpaților. Aceasta ne-a fost, poate, norocul cel mai mare dintre căte le-am avut. Au răsărit neamuri de atunci — căci sunt două mii de ani — și s-au stins, iar noi am răsbit prin veacuri și-am rămas tot unde am fost. Au venit peste noi limbi străine și au căutat să ne împrăștie, ori să ne împingă în lături, ca să-și facă loc, și poate că ne-au clintit vremelniceste și ne-au revărsat pe delături, dar precum apa valului isbit pe fjarm se scurge iarăși la matcă, aşă și noi ne-am întors la locul așezării de baștină.

S'a adeverit cu noi vorba, că apa trece pietrele rămân.

Răul care nu ne-a lăsat să ne întărim într'ajuns, a fost că aveam două domnii, a Munteniei și a Moldovei. Si eram împărțiți în fața dușmanilor.

Si răul s'a tot sporit, și-n urmă Turcii ne au copleșit, aşă că mai mult de-o sută de ani n-am avut nici Domn, nici țară, căci țara ne era robită și Domnul un slujbaș al Turcilor.

Dar răul acesta ne-a deschis ochii și ne-a arătat primejdia. De când am început să răsuflăm iarăși, cel dintâi gând ne-a fost Unirea Domniilor.

Strămoșii noștri or fi înțeles ei ce bine le-ar fi adus unirea Moldovei cu a Munteniei, dar poate vremile și străduințele dușmanilor nu le-au îngăduit să facă. Deodată cu unirea

țărilor surori noi am ajuns să avem un Domn statornic ales de noi, nu trimes cu de asila de Turci și de Ruși. Cel dintâi Domn al Românilos uniți, vrednicul de amintire vecinică, Alexandru Ioan Cuza, nu era întru toate pe voia stăpânirilor, cari ne ținură parte în priva Turcilor și ne-au ajutat să ne unim. Ele cereau să ne alegem un Print dintr'un neam de Domnitori străini. Atunci am ales pe Prințul Carol.

Neamul nostru, unit fiind, s'a deșteptat tot mai mult, a prins puteri din an în an tot mai temeinice, și se simția tot mai în stare să fie volnic pe soarta lui. Domnia statornică ne-a adus o oaste statornică; și astfel bizuindu-ne pe trăinicia neamului, pe Domn și pe oaste, la 1877 când s'au încurcat Turcii iarăși în războiu cu Rușii, neamul românesc s'a simțit tare îndeajuns ca să scuture jugul robiei turcești. Si ca să dovedim, că suntem vrednici de libertate, am trimes oştirile noastre peste Dunăre să se măsoare cu Turcii.

La patru ani după războiu, la 1881 Domnia noastră a fost ridicată în vaza lumii și pusă alături cu stăpânirile străine cele de treaptă mijlocie. Că până atunci Domnia noastră era Principat, iar Domnitorul nostru era Print sau Vodă. Dela 1881 țara noastră e regat, iar Domnitorul e Rege.

De aci înainte scaunul țării noastre se va moșteni din tată în fiu, adică fiul cel mare, întâiul născut — fetele n'au dreptul să domnească — va sta pe scaunul României după

moartea tatălui său. Așa spun legile țării.

Dar dintr'un început chiar, după voia lui Dumnezeu, s'a făcut o schimbare în legea moștenirii tronului. Domnitorul nostru n'a avut parte de copii — a avut numai o copilă, pe principesa Maria, care a murit în vîrstă de trei ani. Și astfel scaunul țării noastre i se cuvenea fratelui mai mare al Domnului, Prințului Leopold. Dar El n'a primit scaunul, lăsându-l fiului său Ferdinand.

El, deci, nepotul de frate al Domnitorului Carol, a fost nădăjduitul urmaș în scaunul Domniei românești după Carol I.

Precum fiecare om caută să-și întemeieize o vatră de moșnean, să ridice o casă pentru a-i săi, așa și Domnul Carol și-a clădit castelul Peleș la Sinaia, ca să fie cuibul familiei Hohenzolern și vatra de moșneni lai celor din familia domnitoare.

De-acu înainte numai ajutorul lui Dumnezeu să se reverse asupra neamului și a țării noastre, căci noi cei de astăzi am pus o temelie neclintită Domniei românești, ne-am svârcolit să întărim neamul, unindu-l sub un singur cap, pornindu-l pe calea Dreptății și a Luminii, și prin încordările noastre am făptuit așa de mărețe fapte încât vor fi de vecină pomenire prin cărți și ca un vecinic soare vor străluci prin veacuri strănepoților noștri.

Numai dela cumințenia noastră a tuturor atârnă de acum pelângă voia Celui-de-sus, soarta Românilor. Să ne încredem ca și până acum în puterile neamului nostru și să fim

gata de înptă și de jertfe, când e vorba de
țara în care zac înmormântate oasele părin-
ților noștri și, iubindu-ne unii pe alții, să a-
dunăm toate năzuințele vieții noastre în spre
o singură țintă a neamului întreg, spre ținta
cea cuprinsă într'aceste patru vorbe: **Patria**
și dreptul meu.

G. Coșbuc

Cântecul Redutei

In redută numai lei ;
Uite-i, mă, Bașibuzucii,
Eu de-aici le-aud papucii !
Dar mai mare peste ei
Cine-mi e ! Vr'un Strâmbă lemne ?
Ci-că, și mai și, pe semne,
Unul, Ciaca-Paca-Bei

Câte cinci pe-un ban să-i vinzi,
Că sănt tot oșteni pe alesul,
De viteji le saltă fesul,
Pitulați pe după grinzi.
Se 'ntind, nene, de căldură
De le-ajung genuchii 'n gură —
Mașalà, cu ei te prinzi ?

Ce te uiți tu, că sănt goi ?
Așà-i Turcu 'n vitejie,
Svârle haina ca să fie
Sprinten foc, când e 'n răsboi.
Dârdăesc din dinți, mă, vere —
Lasă-i, mă, că-și fac putere
Dinților, să muște 'n noi.

Și într'o zi — să vezi acù —
Osman poruncì să-i puie
Tălpilor la cisme cuie,
Și-apoi, ce-o fi fost, ce nu,
Că sări pe băț călare
Și alergând în fuga mare
Drept la Vadin s'abătù.

Strig' Osman: «Păsat vă fac !
Incurcați pe-aicea treaba,
Și-mi mâncăți pilaf de geaba —
Vă tai ciorba, vă desbrac !
Ahmet, Mahmet, cum te chiamă,
Tu cam tremuri, bag de seamă,
Sări, curând, că-ți viu de hac !»

Turcii, toți, gândeau: «poftim !
Să desbraci p'un gol ca napul —
Cu ce-și bate Osman capul !»
Și-i strigără: cioc selim !
Dar temându-se de vorba,
Că le tae Osman ciorba,
Au mai zis: sărim, sărim !

Și-au sărit cei lei de Turci
Care cum putea mai iute —
Vin Români spre redute,
Și să stai să-i mai încurci ?
Căpitani și pierd șalvarii,
Fac mătănii ghinărarii,
Că-i la deal, și-i greu să-l urci.

Noi strigam atunci din tun :

«Ce fugiți, ca 'n groaza furcii?
Nu vă vin din urmă Turcii!
Stați, și dați-ne tutun».
Ei de stat n'au stat nici unul
Dar ne-au asvârlit tutunul,
C'aşa-i Turcul, suflet bun...

Acet cântec îl făcui
Eu căprarul Păvăloae,
Stând de strajă noaptea 'n ploaie,
Și gândeam: Tu râzi și spui,
Și tu n'ai cămașă 'n spate!
Las' că prind pe Osman, frate,
Și-am să 'mbrac cămașa lui!

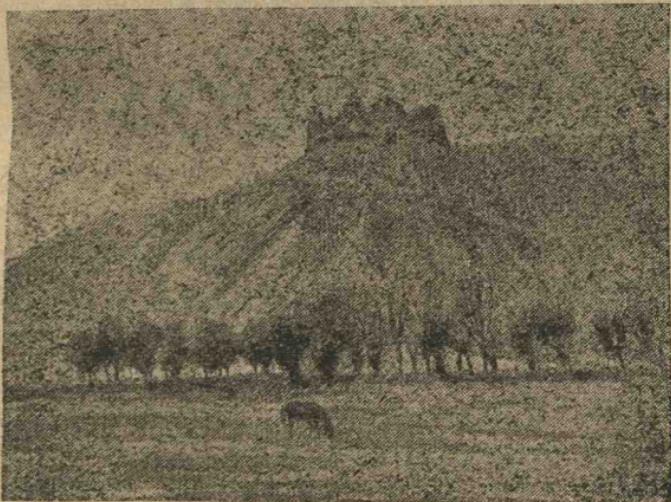
G. Coșbuc

Cetatea Neamțului

Dăm iară în șoseaua ce trece prin dumbrava de stejari și, dela Coverga, ne lăsăm la dreapta pe valea Nemțișorului în satul Vânători, și ne oprim pe prundul Ozanei, sub malul râpos, înalt, pe fruntea căruia stă, ca o coroană, fantastica ruină a Cetății Neamțului.

Ruinele Cetății Neamțului.

Urcăm pe jos, prin strâmtoarea uscată, spartă de puhoae, cărarea ce taie păretele din stânga, și într'un sfert de oră suntem dea-

supra, la «porțile cetății». Se văd încă urmele șanțului de apărare, ce ocoblează zidurile pe din afară. Intre cei patru stâlpi dela intrare se întindeă ziua, peste șanț un pod „de piele de bivol”, noaptea se strângă și rămâneă castelul închis cun brâu de apă. Deasupra porții și pela colțuri se ridicau turnuri înalte, cu ferestre înguste, pe cari cătau în vale ochii și sinețele străjerilor. Trufașa clădire își rânduia încăperile în patru aripi mari, lăsând între ele o curte, în mijlocul curții o bisericuță, din altarul căreia pornea pe sub pământ tăinița scăpării, o hrubă boltită ce răspundeă departe, afară din cetate. Puternic înfipt în creștetul unui grind stâncos, având în spate întunecime de codru, în față prăpastie sub metereze înalte și vedere largă pe toată valea, cuibul acesta de vulturi, cum îl numesc legendele, a înfruntat adesea c' o mână de voiniți ăstiri năvălitoare și în șase veacuri de nepătată mândrie o singură dată și-a deschis porțile fără de luptă, și atuncia nu unui cuceritor străin, ci falnicului Domn al tuturor Românilor — Mihai Viteazu. — Pustii și sparte de vremi, se mai înalță câteva ziduri peste morțanul de ruini prăbușite în curtea cetății, pe ai cărei pereți au strălucit odinioară armurile grele ale cavalerilor din Malta.

Inchid ochii și revăd cetatea întreagă. O pagină sfântă mi se lămurește, ca și cum toate câte au fost s'ar smulge pentru o clipă din umbrele trecutului săr imbrăcă din nou viața de atunci. E noapte, și-i liniște. Deodată, pe

vale s'aude un tropot de cal. In turn străjerul sună din corn. Bate cinevă la poartă. De sus se deschide o fereastră, și întreabă Doamna îngrijată: Cine-i—Sunt eu, răspunde un glas ostenit, sunt eu, Ștefan, singur, rănit, învins.... Tresare sămana Doamnă; i se frânge inima de durere și de milă, că e fiul ei cel care îi vorbește; ci cugetă că-i Româncă și fiul ei e cel mai slăvit voevod al țării, și, năbușindu-și plânsul ce stă să po-didească, îl roagă frumos să plece îndărăt, să buciume în munți, să-și strângă plăeșii risipiti și să arate dușmanului cum știu să moară, când nu pot birui, stăpânii și apărătorii pământului acestuia. — Ce popor are în istoria lui o pildă mai mare, și mai înăltătoare, de jertfă și de iubire de patrie?.. Imbărbătat se întoarce Ștefan să-și reînchege oastea-i sfărâmată. Nici ostenit nu se mai simte, nici rana nu-l mai doare. Din nou se strâng arcașii în jurul viteazului, și, pe când Turcii își socotesc planul, ca un stol de vulturi se lasă a supra lor, un vaet de moarte închioară valea și cerul se întunecă tot de atâta grozăvie. — E a șaptea noapte de când Domnițele se roagă în genunchi, le picură lacrimile pe covor, și chipurile lor par umbre sub slabă licărire a candelei. Se roagă neadormite, mama pentru fecior, soția pentru soț, și amândouă pentru țară. Si iată că depe luncă un freamăt se ridică în tăcerea nopții. Tot mai aproape, tot mai lămurit se aud sunete de corn și cântece de biruință, și tunete de glasuri se aud stri-

gând: Trăiască Ștefan! Ca de un vis frumos se înviorează Domnițele, și scoală pruncii din somn, și-și umplu mâinile de flori, și aleargă la poartă, și plângând de bucurie primind în brațele lor fragede pe Marele Ștefan, lumina, mândria, odorul sufletului lor. Cu ce drag îl strâng la piept, și cum se uită la fața lui senină, în ochii lui mari și frumoși, și cum nu se încred că-l văd, și, neputând spune o vorbă îi sărută fruntea, mâinile, colbul depe haine Târziu se sting luminile în castel.

E liniște acum, și fericire în tot cuprinsul. Șoptesc încă Domnițile 'n iatac, mărită pare lumina candelei de sub icoane. În odaia de-alături, doarme ostenit biruitorul, temutul Ștefan, gloria Moldovii.

Ce de lucruri n'ar ști să povestească de ar avea graiu, ruinile acestea! Când te gândești c'a fost atâtă viață aici... inimi cari s'au iubit, ochi cari au plâns, viteji cari și-au vîrsat sângele pe zidurile acestea! — La porțile acestei cetăți s'a strâns norodul răsvrătit, cerând lui Lăpușneanu capul lui Moșoc. Pe mătăzele ei au stat dârzi în fața lui Sobieschi cei 19 plăesi, luptând c'o oaste întreagă, prețuindu-și fiecare glonț, ochind în căpetenii, și făcând pe Poloni să creadă că-i o armată în cetate.

A. Vlahuță

Cântec

Sfânta Cruce scrisă fie
Pe-al Românilor drapel —
Dela ea s'avem tărie
Când ne batem pentru el.

Iar sub cruce-al Țării nume,
Ca, scăpată, de ocări,
Dumnezeu s'o facă 'n lume
Cea mai tare dintre țări !

Câți am fost părtași ocării
Când dușmanu-'n drum ne sta,
Sus, flăcăi ! Tu, Rege-al țării,
Și noi toți pe urma Ta.

Steagu 'n vânt, și 'n veci trăiască
Toți câți neamul și-l iubesc —
Ura ! legea românească
Și pământul românesc !

G. Coșbuc

Drapelul

He!... ziceă bătrânul căpitan, dând cu pumnul în masă, voi nu știți ce este drapelul.

Cine a fost soldat, cine a trecut granița și a mers pe drumuri străine, cine a fost de departe de țară și n'a mai auzit vorbindu-se limba lui; cine a înteles, obosit de drum și de luptă, că patria depărtată e însăși prin acea fașie de mătase cu trei colori, care fâlfâie colo în mijlocul regimentului; cine prin fumul bătăliei a avut ca unic punct de întâlnire cu ai săi, acea bucată de stofă sfâșiată; numai acela poate pricepe, poate simți tot ce cuprinde în cutile sale acest lucru sfânt ce ce chiamă drapel!

Drapelul, dragii mei, da, este cuprinderea într'un singur obiect, a tot ce a fost, a tot ce este viața fiecăruia din noi: căminul unde ne-am născut, colțisorul de pământ pe care am crescut, cei d'întâi ani, cea d'întâi lacrimă, speranțele, visurile, închipuirile, amintirile, toate acestea la un loc, într'un singur cuvânt, într'un nume, cel mai scump din toate... *patria*.

Da, aşa este, drapelul cuprinde toate acestea; el cuprinde onoarea regimentului, gloria lui,

titlurile scrise cu litere de aur pe colorile-i
șterse de vreme ; cuprinde conștiința vitejilor
cari merg la moarte sub cutele lui ; exprimă
cea mai frumoasă, cea mai înaltă datorie.

De aceia să nu vă mirați că soldații iubesc drapelul, care e adesea format din câteva zdrențe agățate de un băt ; să nu vă mirați că pentru dânsul înaintează ei, ca să le sfâșie pieptul său să le sfărâme capul. Toate sufletele regimentului se țin par că legate de dânsul prin niște fire nevăzute ; să-l pierzi e rușine, e rușine veșnică. Ori ai pălmui rând pe rând pe toți acești voini, ori le-ai smulge de odată drapelul, tot una face.

Nu, nu puteți înțelege, voi cari n'ați fost soldați, ce poate suferi un om care știe că drapelul său, ca și o particică din țara sa, a rămas în rânduriile dușmanului. Zi și noapte îl chinuește această idee : „drapelul e acolo, l-au luat, îl țin ei.“ Zi și noapte, se gândește, visează, poate să și moară pentru aceasta.

Ce este drapelul ? O să ziceți că e un semn, că e frumos să-l vezi ici colo la o sărbătoare, la o paradă...

Da, e un semn ; dară... câtă vreme oamenii vor avea trebuință să aibă o credință curată, puternică și adeverată, va fi nevoie de semne de acestea a căror vedere să ne miște până în fundul sufletului, să deștepte în noi toate sentimentele generoase, care ne îndeamnă la devotament, la sacrificiu, la abnegație, la datorie.

Traducere după I. Claretie

Eu sunt soldat

Eu sunt soldat.

Din vechiu, din neamul românesc,
Din moşi strămoşi Români,
Frumoasă ţară ni s'a dat ;
Şi eu s'o apăr datoresc
De orice lifte şi păgâni
Căci sunt soldat.

Eu sunt soldat,

Din vechiu, strămoşii neclintit,
Din tată 'n fiu şi rând pe rând
Pământul nostru-au apărat
Şi lui vieaţa şi-au jertfit.
Eu lui jertfesc şi traiu şi gând
Căci sunt soldat.

Eu sunt soldat.

Din vechiu, strămoşii din nevoi
Şi din restrîşti cu vieaţa lor
O ţară mândră ne-au păstrat,
Nu pentru ei, ci pentru noi.
Eu sunt al ţării-apărător
Căci sunt soldat.

Eu sunt soldat.

Precum strămoșii din trecut

In scut schimbat-au pieptul lor

Și nouă Țara ne-au lăsat;

Așă eu pieptul mi-l pun scut

Și las la cei din viitor,

Căci sunt soldat.

Teodor D. Speranția

Primele sapte ale lui Mihai Vodă Viteazul

Luând dar domnia dela Turci, și șezând în scaun câtăvă vreme, vedeà *avâniile* Turcilor, și ale boerilor, și necinste domniei, și răutățile ce se făcea săracilor, pe care nu le puteà răbdă. Si sfătuindu-se cu boiarii și cu țara au socotit să ridice sabia asupra Turcilor. Intâi unin-
du-se cu Batâr Jâcmon, Craiul Ardealului, și cu Aron Vodă Domnul Moldovei, jurând unul altuia, să se ajutoreze unul cu altul la orice nevoie le-ar veni, și pentrucă vedeà Turcul în-
vrăjbit cu neamțul și cu ungurul, de care ri-
dicând el împreună cu aceia sabie asupra Tur-
cului, mai lesne și de folos îi va fi. Ci dar
întru acești ani dîntâi ai domniei lui mol-
comi el, ca să vază ce fac nemții și ungurii.
Iar Turcii au fost ridicat oaste în Țara ungu-
rească asupra Impăratului nemțesc, mai vârtos
îndemnând Hasan Paşa al Bosniei, vrând să-și
curățească rușinea din anul trecut că n'au putut
luă Sissekul. Ci într'acest an cu mai mare gătire
s'au dus, și multe prăzi și vărsări de sânge au
făcut. Intâi Treucinun, cetate, o au luat, după
aceia la Sissek au mers de băteà cu tărie și

aveă oastea lui împărțită și de o parte de Dunăre și de alta. Iar Domnii Impăratului nemțesc, anume: Banul Sloveanilor și Robert Egenberg și Melihor Prederul, împresurați fiind cu oștiile, au mers asupra Pașei la Sissek, și găsindu-l numai cu jumătate oastea lui lângă dânsul, și dând răsboiu l'au biruit, tăind și încând pe Turci în apă, acolo cu dânsii și Paşa s'au istovit. Cealaltă oaste jumătate turcească, care era deschiderea, văzând patima celorlalți, toate corturile și alte gătiri de oaste le-au lăsat creștinilor.

Aceste rele întâmplări auzind împăratul Amurat, cu mânie au trimis pe Sinan Paşa vizirul cu toată puterea lui, poruncind și lui Begler-bei dela Rumele, și Pașii dela Temișvar și dela Buda, să meargă cu dinadinsul să supuie Tara Ungurească. Care înțelegând Rodolf, împăratul creștin, și socotind că doar va plecă mintea barbarului cu daruri, să se părăsească de vărsările de sânge ale creștinilor i-au trimis sol cu mari și de cinsti daruri. Dar barbarul nu s'a uitat la acelea, ci mai vârtos au poruncit Sinan Pașei, ca să ajungă de grabă acolo, să arză, să robească, după cum le este obiceiul lor, al păgânilor. Atunci Sissekul l'au luat, și Vesprinul, și Polata, și Viza și alte multe cetăți și către Sekișfeirvar, vrând ca să ierneze pașa, luând robi de prin cetăți mai mult decât 5000, iar oastea împărătească cu Duca de Hardek și Groful Zereni Banfi, luând inimă s'au dus către Sekișfeirvar, unde era pașa cu ceilalți, și dând răsboiu, întâi s'au părut că

vor să biruiască Turcii, după aceia creștinii îndreptându-se, vitejește au intrat în oastea turcească și multe mii de oameni au pierit din Turci, prințând și pe Inicer Aga-bei, și pașa dela Buda rănindu-se, care peste puțină vreme la Buda au murit, și mulți Bei și mai marii oștilor turcești au pierit la acel răsboiu cu 10.000 de ceilalți și aşă Sinan Pașa a rămas rușinat.

Că acestea auzind Mihai Vodă, s'a bucurat cu inima, nădăjduind că și el ridicând sabia asupra Turcului împreună cu ceilalți, va putea lesne să ridice jugul robiei turcului deasupra țărei. Deci trimise la Batâr și ceru oaste care i-au dat cu doi căpitani anume: Horvat Mihai și Bekiș Istfan, și având și ale lui oști, întâi au tăiat Turcii din București, deci pe unde se mai află prin țară, de au curățit țara de păgâni, și au mers la Giurgiu de au bătut, (dar nu l-au luat), ci iar s'au întors la scaun, făcându-se numai începutul de vrajbă.

Eroul dela Königraetz

Umblam și eu ca tot ciobanul
Cu fluerul pelângă oi,
Când ne ochiră cu arcanul
Pe mine și 'ncă pe vre-o doi —
Și cătăniți — nu trece anul —
Se face între Nemți războiu.

Departă, peste munți și ape
Cu oaste mare ne-au pornit,
Și 'n țara Praisului, aproape
De Câne-Creț m'am pomenit.
Chitea p'acolo să mă 'ngroape
Al naibii neamț... Dar ți-ai găsit!

Umblam fugar de-o săptămână
Prin codrii Praisului, flămând!
Și uite-așă... Stam într-o rână
Subt un stejar, și îngânând
O doină, — mă gândeam la stână,
La munții mei... ce-or fi făcând!

Eră 'n nămiez... Da să m'adoarmă
Foșnitul leneș din frunziș...
Tresar... Aud de-odat'o larmă
P'aproape, coleă 'n stejeriș:

Pun mâna repede pe armă
Și iau pădurea 'n cîrmezis...

Măi ! ce stau ochii să 'mi privească .
Un vălmășag de Nemți luptau
Pe-o pajeră împărătească.
Erau câțivă de-o apărau
Si mulți voiau să le-o răpească !
Ajută 'mi Doamne, să le-o iau !

Ca o dihanie turbată
M'arunc de-a valma peste ei !
Izbesc la mir trei înși deodată ...
Dau iar, — și mai turtesc vre-o trei ...
Hei, când să prind de veste iată ! ...
Ia-i de-unde nu-s pe Nemții mei.

Eu, haida-hai, cu steagu 'n spate,
Pornesc la drum cu pașii rarei ...
Ajung 'n lagăr pe 'nserate ...
Ce să 'ti mai spun? ... Si mici și mari
Mă duseră cu-alaiu, fârtate,
In cortul plin de ghinărari ...

St. O. Iosif

Cântec Ostășesc

Caii sar și frâu-și mușcă
Jos prin văi e fum de pușcă,
Corbi prin aer croncănid.
Stau de-atac dușmanii gata —
Uite-o 'n sbor intunecata
Moarte-acum spre noi venind.

Știm cu toții ce ne-așteaptă !
Sus spre Domnul mâna dreaptă
Rădicați-o toți, jurând !
Pentru sfânta noastră lege,
Pentru neam și pentru Rege
Toți c'o inimă și-un gând !

Nu mi te măhnî, copile,
Cine are'n luptă zile,
Nu s'atinge plumb de el.
Ori aici, ori de-altă dată,
Dar o moarte tot ni-e dată,
Fiecaruia într'un fel.

Glas de trâmbiță răsună
Și coloanele s'adună,
Fiți cu inimă, copii !
Nu e rece glas de-aramă,

Ci e jalnic plâns de mamă,
Plânsul sfintei Românii !

Tu ne vezi din cer, Părinte,
Fie-ți și de noi aminte
Că săntem și noi ai Tăi !
Fie-i blâstămat mormântul
Cui își calcă jurământul,
Și-am jurat pe cer, flăcăi !

Lasă tobele să bată !
Căpitane, du-ne-odată
Unde-i foc și unde-i fum.
Steagu'n vânt ! Trăiască țara !
Vesel sună-acum fanfara,
Dumnezeu cu noi de-acum !

G. Coșbuc.

Condeele lui Mircea Vodă

Ne spune legenda, că Mircea cel-Mare domnul Valachiei (1386—1418), a plecat din Capitala sa Târgoviște cu mare alaiu la drum lung. Mergea în Polonia — la țara Leahului — să încheie cu regele Poloniei Vladislav un tractat de apărare în contra Ungariei (17 Maiu 1411).

Intr'o Duminică Mircea intră într'un sat mare.

La casa primarului erau adunați săteni și lucrau.

— Lucrează creștinii în zi de sărbătoare? — murmură Mircea supărat — ean vezi tu copil de casă (pagiu) ce lucrează dânsii?

Pagiul merse lângă țărani și îi întrebă:

— Oameni buni, dar' ce lucrați voi, când nici preotul n'a isprăvit încă liturghia în biserică?

— Ce să lucrăm?

— Ia ascuțim condee pentru Măria Sa Vodă.

Pagiul se întoarse la Mircea și îi raportă, Mircea curios, că ce fel de condee lucrează acei țărani, se duce la dânsii să vadă.

Țăraniii lucrau, dar nu condee, ci făceau săgeti...

— Acestea sunt condee?

Numiți voi condee ceiace numim noi săgeți
— zise Mircea.

— Păi, la dușmani nu se scrie cu astfel de
condeei, — zisără țăranii — dacă vrei să-ți în-
țeleagă răvașul ?

Mircea-Vodă plecă mulțumit de un astfel de
răspuns și se duse în Polonia, unde se întâlnì
cu regele Vladislav și încheia tractatul de apă-
rare împotriva regelui Sigismund al Ungariei.

Scut și armă

Domnul sfânt să ne iubească,
Și-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste Țara Românească
Și-al Românilor popor!

Noi prin vremi ce ne 'ncercără
Altă *armă* n'am avut
Numai dragostea de țară
Ce strămoșii ne-o lăsară,
Și pe Sfântul Domn de *scut*.

Dar ne-a fost destul atâta!
Fruntea sus, voi frați ai mei!
Astfel Cerul hotărît-a
Să se 'nalțe amărâta
Țară prin puterea ei!

Mai fătiș, mai fără veste
Ne-ați lovit, dușmani de voi.
Dar ce-a fost, a fost poveste,
Dragostea de țară este
Și mai tare-acum în noi.

Și de cine ne-o fi teamă ?
Mult a fost, să vă răbdăm,
Nebăgați de voi în seamă —
Astăzi știți voi cum ne cheamă
Dacă nu, să vă 'nvățăm !

Numai Domnul ne iubească
Și-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste Țara românească
Și-al Românilor popor !

G. Coșbuc

Bătălia dela Călugăreni

Mihai Vodă întru această vară, având vreme ca acea de pace către Turcu, a trimis de au ars Drestorul, și cât au putut ajunge înăuntru, așișdereea și Hârșova și Brăila și cât au putut ajunge înăuntru țării turcești și cu dobândă s'au întors îndărept toți, ajungând oștile lui Mihai Vodă până la Varna, care este lângă Marea Neagră și până în munți, câte orașe și sate erau turcești, toate le-au ars și le-au prădat și au robit Turci, Turcoaice, copii, de i-au adus în țară.

Auzind împăratul Amurat aceste fapte ale Românilor, la 7103, a poruncit Sinan Pașei să facă pod peste Dunăre, să treacă oștile în țara românească, și au dat poruncă tuturor oștilor din Ardeal, și dela Rumele să vie. Și vara la anul căre s'au scris mai sus au venit toate oștile cu Sinan Paşa vizirul la Dunăre, și fiind podul gata au trecut la Giurgiov. Mihai Vodă însă și-au strâns oștile și au scris la Batăr Jâcmon să vie cu oaste ungurească. Dar zobovindu-se ungurul, el au ieșit înainte cu oastea ce avea înaintea Turcilor. Și la Călugăreni s'au întâlnit cu Vizirul și dând răsboi vitejește, pe Sinan Paşa întâi l'au oborit după

cal în gârlă, și un spahiu l'au scos așă ocorit. Mihai Vodă ca un fulger umblă prin oaste, tăind și omorând, și cu mâna lui pe Cațaiman Pașa l'au tăiat. Văzând vizirul aceasta s'au întors la locul unde era tăbărât, iar Hasan Pașa, cu Mihnea Vodă, vedeă prin pădure, să lovească oastea lui Mihai Vodă pe dinapoi, cărora prințându-le de veste s'au pornit însuși cu sabia în mână, și viteji lui după dânsul, au intrat ca lupii în oi și când de când era să ajungă pe Hasan Pașa să-l taie cu mâna lui, însă au scăpat, și ducându-se la Vizirul își spunea unul altuia patimele, și se miră în ce chip ar face să prință pe Mihai Vodă, căci cu puterea armelor nici cum nu puteau. Si chiemând Pașa pe Mihnea Vodă i-au zis ; să scrie la niscareva boiari, prieteni ai lui, că le va da Visirul 50.000 de galbeni să împartă oștilor, și să prință pe Mihai Vodă sau să-l lase. Si scriind Mihnea Vodă la un Dan, vistierul și la alți boiari și trimițând în ascuns, au început boiarii să-l violenească, și mai vârtos pe unguri să-i amăgească cu bani, care s'au și făcut, că vrea ungurii să-l lase și să fugă. Aceasta Mihai Vodă văzând, s'au tras spre Rucăr, de au așteptat pe Craiul cu oștile ungurești. Iar Turcii au intrat în țară de a prădat-o și a ars-o și au robit cum le-au plăcut, făcând cetate în Târgoviște, în București și punând Pași cu oștii să păzească, iar ceilalți prădau țara. Batâr Jâcmon încă au pogorît cu oștile, fiind și Ștefan Vodă Răsvan dela Moldova ; că pentru aceasta era Răsvan Vodă cu Craiul : căci Irimia Vodă

au venit din țara Leșească cu Zamoschi, Hatmanul cu oștii, de l'au uns Domn pe Irimia, și au gonit pe Răsvan, care era uns de Unguri. Că acest Răsvan a fost Agă la Aron Vodă și din părele lui au trimis Craiul de au prins pe Aron Vodă și l'au dus în Ardeal, și pe Răsvan l'au uns Domn care era uns de Unguri, dar scurtă bucurie au avut. Fiind Aron Vodă despre Leași uns Domn, au venit Zamoschi cu Ieremia Vodă, și au scos pe Ștefan Răsvan din țara și au fugit în Ardeal lângă Bator stăpânul său. Însă după ce s'au întâlnit acești Domni în țara românească cu Mihai Vodă, au plecat către Turci, și întâiu la Târgoviște au ars cetatea și pe toți Turcii cu Ali Paşa al lor i-au omorât. Așișdereea și în București au făcut. Iar ceilalți Turci cu Sinan Paşa au apucat drumul Giurgiului, și oștile creștinești gonindu-i, au apucat și au stricat și podul (după trecerea visirului) și pe toți ceilalți Turci i-au tăiat și i-au înechat și au rămas țara fără grije și s'a întors Batâr la Ardeal cu daruri bune dela Mihai Vodă și el au rămas la scaunul său.

Oștirile lui Allah

Noaptea care 'ncheie anul —
Noaptea sfântă,

Când cetindu-și El-Coranul
Trist Mahomedanii cântă
Pe răpușii prin bătăi —
Noaptea asta știe spune

De o minună
La Călugăreni prin văi.

Când e 'n jumătate ruptă
Noaptea 'n cale,

Pe uitatul câmp de luptă
Se pornește-un glas de jale
Și-apoi multe și 'mprejur
Din păduri răsar o mie,

Din câmpie
Plânge-un nesfârșit murmur.

Și murmurul crește 'ntr'una
Și de-odată

Urlă 'n zare ca furtuna
Și prin zarea spintecată
De blesteme și de vânt
Ies Spahii în șiruri dese,

Grabnic iese
Oastea 'ntreagă din pământ.

Căci acum, prin lumea lată
Ies să jure
Toți cari au pierit vr'odată
Pe câmpiiile ghiaure —
Și-așteptând un semn ceresc
Stau gătiți, potop să plece
          Și să 'nece
Tot pământul creștinesc.

Ei cu genele-amorțite,
          Nalță mâna
Și din bărbile 'ncâlcite
Îuți își scutură țărâna
Și pe cai s'asvârl grăbiți,
Și 'nvârtesc dușmanii crucii
          Săbii lucii
De năvală stând gătiți.

Furnicând din mii de locuri,
          Plini de ură
Cu blesteme și batjocuri
Strigă toți ca dintr'o gură
Sfântul nume-al lui Isus,
Și turbate și 'ndrăsnețe
          Mii de fețe
Alergând privesc în sus.

Iar acum, fiind o gloată,
          Numai una,
Osie 'ntr'această roată
Se ridică Semiluna
Depe steagul care'n vânt

Geme-o plângere 'ntreruptă
    Şi se luptă ;
Iar ce gême, e cuvânt.

Şi-i al lui Alah cuvântul,
    Sfânt și mare—
Şi tăcută ca mormântul
Şi 'mpietrit' acolo 'n zare
Oastea 'ntreagă stă pe loc.
Codrii, dealuri, râu și luncă
    Toate-aruncă
Ochii 'n sus, spre-un semn de foc.

Mii de guri atunci în vaer
    Umplu cerul :
Crucea e, o cruce 'n aer !
Turcii toţi svârlindu-şi fierul,
Iuţi se 'ntorc ca 'ntorsi de vânt ;
Noaptea râde luminată
    Şi deodată
Intră totul în pământ.

G. Coşbuc

Lupta dela Călugăreni

Sosim în fața orașului Giurgiu. Tărurile se depărtează. Din coșurile nalte ale fabricilor gâlgâe rotocoale negre de fum și se risipesc molatice în zarea nesfârșită. Dunărea liniștită, largă, are aspectul unui lac frumos, poleit de razele soarelui. Un șes neted, verde, răsăre în mijlocul apei. E ostrovul *San-Giorgio*, pe care a stat odinioară un falnic castel, zidit de Genovezi — stăpânitorii mărilor de acum o mie de ani. În dreptul acestei insule se întinde, pe câmpia din stânga, Giurgiul — sentinelă capitalei la Dunăre — vechia și zbuciumata cetate, stăpânită când de Români, când de Turci, bătută și pusă în flacări când de unii, când de alții, neștiind până pela începutul acestui veac căruia Dumnezeu să se încchine, și cui, și în ce limbă să-și spue durerile. În cinci sute de ani și-a văzut de paisprezece ori bisericile prefăcute în giamii: creștinii trebuiau să se ascundă prin beciuri ca să se poată încchină în legea lor.

Pe aici și-a întins pod peste Dunăre, acum trei sute de ani bătrânul și nebiruitul Sinan-Paşa — spaima creștinății. El venia cu oaste multă și cu vâlvă mare, hotărât să sfarme odată pentru totdeauna stavilarele române din

poalele Carpaților, cuibul acesta de viteji, care de atâtă timp stăteau străji neadormite la porțile Europei apusene și nu lăsau puterea semi-lunii să-și întindă mai departe valurile-i coto-pitoare. Pentru fericirea neamului nostru, pe vremea aceia Domn în țara românească era Mihai Viteazu, una din cele mai eroice figuri în istoria omenirei. Văzând el ce potop de oaste vine asupră-i, și cugetând că o luptă în câmp deschis nu e cu puțință, se retrase la câteva ceasuri departe de Giurgiu, pe valea Neajlovului, la locul numit Vadul Călugărenilor. Aici, drumul spre București treceă printre două dealuri acoperite de păduri. Valea era îngustă și mlăştinoasă. La intrare era un pod lung de lemn peste băltoacele Neajlovului. Mihai trecu podul și se așeză în strâmtoarea aceasta ca într-o cetate. Puțini erau la număr ostașii lui, dar inimoși, încercați în lupte, cu multă iubire de țară, și hotărîți cu toții să da scump vieața. Impărțiti în cete, așteptau pe vrăjmaș și și plănuiau lovirile. A patra zi, pela nămiezi, pândarii depe măguri zăriră dinspre Giurgiu un nor mare de praf întunecând văzduhul. Pela toacă, oastea marelui Vizir, de zece ori mai numeroasă decât a lui Mihai, era împânzită la gura vadului, dincolo de pod. Din înfundăturile codrului, Românii își măsurau vrăjmașul, cu care aveau să dea piept a doua zi. Noaptea și-o petrecură sfătuind, împrejurul focurilor. Când se lumină de ziua, toți erau în picioare, nerăbdători, gata de luptă.

Mărimea primejdiei îi înfierbântă. Mihai se

plimbă printre ei. Privirea și vorba lui dă sufletelor incredere și brațelor tărie. — „Cu inimă, copii, și nu pierdeți nici o mișcare. Gândiți-vă, că în cumpăna bărbătiei voastre atârnă azi destinele țării, mândria și viitorul neamului nostru?...”

Cumplită a fost lupta, și mult sânge s'a mai vărsat până să se hotărască biruința acelei zile. De trei ori s'au izbit, din ce în ce mai îndărjite și mai furioase, cele două armate. De trei ori neînfricoșatele șiruri ale lui Mihai se răped dincolo de pod și și despică drum cu paloșele în gloatele adânci și dese ale lui Sinan. Înăbușiți însă de covârșitoarea mulțime a dușmanului, care pareă că, de ce o tai, de ce sporește, Români se retrag, încet și cu rânduială, în strâmtarea în care Turcii nu îndrăznesc încă să se adâncească. Se lasă soarele spre asfințit. Printre copaci se văd ostași legându-și rănilor în pripă, nerăbdători de a-și jertfi patriei cea din urmă picătură de sânge. În vale mai viermuesc turbanele. Sinan Paşa se pregătește să treacă podul și să înainteze cu toată armata. Încep clipele marilor griji. În vremea asta, iată că sosește în tabără Românilor o ceată de trei sute de pușcași Ardeleni. Ajutorul acesta, venit la timp, e primit ca un semn dumnezeesc. Acum, nu mai e un moment de pierdut. — Mihai își întocmește iute rândurile, se aşeză în fruntea călăreților și, smulgând o secure din mâna unui soldat, își face cruce, și dă pinteni calului. Un freamăt lung, ca de stârnirea unui vânt, cutremură pădurea. Turcii apucaseră a și

trece o frunte de oaste dincoace de pod. Mihai se răpede voinicește în ea, și învârtejindu-se își face loc cu calul și cu brațul în mulțimea înspăimântată, rătează dintr'o lovitură de stângaciu capul lui Caraiman Pașa, și învălmășește cu ai săi șirurile rupte și zăpăcite de iuțeala izbirii. Sinan, fierbând de mânie, își ridică grosul armatei, și trece podul. Mihai se face că se retrage și-l lasă să înainteze puțin în strâmtoare, unde mulțimea, neputându-și desfășură rândurile, nu mai era aşa de primejdioasă. Turcii încep să se creadă biruitori, când deodată se trezesc isbiți în față de oastea învăpăiată a lui Mihai. Puterea, și mai ales iuțeala atacului neașteptat, îi oprește în loc; loviturile, cari curg ca grindina, ie ia văzul. Tipetele celor dinainte aruncă groază în sufletele celor din urmă. Măcelul se infierbântă. Luptătorii sunt piept la piept. Ochii scapără și inimile se îndârjesc de o parte și de alta. Adânc străbate în gloată fulgerătorul Voivod, lăsând dără de morți pe unde trece; ostașii lui ucid cu mânărul, când li se rupe spada. Ei înaintează mereu, spărgând sir după sir, împriștiind spaimă și neorânduială în oastea păgână, care începe să dea îndărăt și să se învălmășască. Cei din urmă, văzându-se împinși spre pod, o iau la fugă. Sinan se răpede să-i întoarcă. El răcnește, blestemă, și bate în mișei cu ghioaga-i de fier. Dar strigătul morții răsună mai tare. Oastea vizirului se tulbură toată, năpădită ca de-o furtună. Români lovesc orbește. Piepturi și capete troznesc sfârâmăte sub co-

pitele sailor. Multimea, nebună de groază, își caută scăparea în fugă. Fricoșii tărasc pe eroi. La pod se înghesuesc să treacă deodată cai, oameni și tunuri. Se face o larmă și un învălmășag de nu mai știu în cotro să se miște. Toți poruncesc, și nimeni n'ascultă. Unii mor striviti de îmbulzeală, alții s'asvârl în mocirlă. Sinan, îmbrâncit, cade depe pod și-și rupe dinții.—un supus îl ia în spate și-l scapă. Soldați și pași fug la olaltă, lăsând și arme și steaguri în mâinile Românilor, cari-i gonesc, lovinu-i de zor, până când noaptea ia subt ocrotirea întunericului ei sfârmăturile ce mai rămăseseră din marea oaste a lui Sinan. Mihai se întoarce încărcat de trofee. Stelele clipesc peste băltile de sânge. Bătrânul, cruntul vizir, bocește în cortu-i, rupându-și hainele de pe el. Năuc, neprincipând ce-i asta, aiurit de durere, geme clătinând din cap : Alah, Alah !... Si pe când spahii lui tremură, tupilați prin bălării, din tabăra Românilor se înalță în liniștea nopții cântece de biruință.

A. Vlahuță

Cele din urmă săpte și mișelesca ucidere a lui Mihai Vodă Viteazul

Dupăce au trecut câtăvă vreme, supărându-se cu oștile, și văzând că și boierii lui l'au urât și Mihai-Vodă și au așezat pace cu Turcii, fiindu-i toate înghesuite, au lăsat toate și în locul lui pe Batâr Andreăș și s'au dus în țara Leșească. Alții zic că împăratul i-au dat o cetate anume Etolia, și acolo s'au așezat pentru odihna lui, ci ori în ce chip au fost, Crăiea tot au lăsat atuncea. Așezându-se dar Batâr Andreăș la Crăie au început vrajbă cu Mihai Vodă, și încă îi poruncește să meargă Mihai Vodă cu toată casa lui în Ardeal, și cu acel gând să-l prință și să-l dea Turcilor. Mihai Vodă, încă înțelegând de aceasta, și-au gătit oștile toate, și au purces cu Doamna sa, cu coconii de mergeă, și au scris Craiului, că precum mi-ai poruncit să viu aşă fac, că cu toată casa mea viu. Iar Batâr, auzind că vine cu oștii multe s'au temut. Si au trimis soli să vadă ce este povestea, de vine cu oștii multe; el au răspuns: că mi-au poruncit să viu cu toată casa, și cu toată viu, de aveți putere veți sta împotrivă. Dacă auzi Batâr Andreăș l'au prins frigurile și strângând oș-

tile s'au tăbărât lângă Sibiu. Ai lui Mihai Vodă veneau Cazacii și Moldovenii înainte, și de altă parte venean Haiducii și Catanele, și în mijloc venea el cu ai lui, și avea trei cruci de aur înainte ajutor. Și dis de-dimineață i-au lovit, dându-le un război foarte înfricoșat, el înainte mergând și tăind (ca Ahileu și Belisarie, vitejii Grecilor), și nespusă moarte au făcut în Unguri, cât căți au scăpat nu s'au știut ce s'au făcut. Craiul însă au fugit în niște munți. Acolo găsindu-l niște păstori l-au cunoscut, și socotind că vor avea cinste dela Mihai Vodă, dacă'l vor omorî, i-au tăiat capul, și l'au dus la Mihai Vodă, care văzându-l le-au zis să-i aducă și trupul, deci să-i dăruiască, și s'au dus de i-au adus și trupul. Deci Mihai Vodă, în loc de dar, i-au spânzurat, căci au ucis pe stăpânul lor; iar trupul lui cu capul, punându-l în sicriu frumos, cu cinste l'au înșingropat în Beligrad, și au rămas Mihai Vodă Crai al Ardealului. De aceasta făcând știre Mihai Vodă împăratului Rudolf, foarte s'au bucurat, și au cinstit și au dăruit pe solii lui Mihai Vodă cu lanțuri de aur, pentru că Ungurii erau totdeauna împotriva împăratului Nemțesc. Dacă au auzit Batâr Jâcmon din țara Leșească întâmplările Ardealului și cum că au pierit vărul său Batâr Andreas, au rugat pe cancelarul care și Hatman eră, ca să-i dea ajutor să scoată pe Mihai Vodă din Ardeal, făgăduindu-i și Irimia Vodă că-i va da oaste. Mihai Vodă, auzind că au gătit oști din Ardeal și din Țara Românească și au pogorât el pela Trotoș. Muntenii pela

Focșani. Iar Irimia Vodă înțelegând că-i vine atâtea oștii asupră-i au luat Domna și coconii și s'au dus în țara Leșească, și cu Batâr Jâcmon. Aceasta văzând Mihai Vodă au uns domnul Moldovenilor pre un Marco Vodă și au venit toată oastea cu țara de i s'au închinat, că până la Hotin au ajuns gonind pre Irimia Vodă și pre Jâcmon Craiu. Deci Irimia Vodă iar se rugă la Zamoski să-i dea oștii ajutor și i-au făgăduit să-i închine țara Moldovei, și avea Irimia Vodă frate pre Simion Vodă pre carele l'au numit domnul Țărei Românești, și amândoi domnii împreună cu Zamoski Hatmanul, au venit cu multe oștii și au gonit pre Mihai, de unde băteă Hotinul, și de acolo pe'ncet pe'ncet l'au dus pre Mihai Vodă până în apa Teleajenului. Acolo dând răsboi vitejesc au biruit Leași pre Mihai Vodă, și s'au căutat a fugi în Ardeal cu totul. Deci au lăsat Zamoski domn țării pe Simion Vodă și Irimia Vodă s'au întors la Moldova. Această treabă ce au făcut Zamoski au fost și cu știrea Turcilor, că se înțelesese cu dânsii mai înainte, de i-au fost dat și Turcii ajutor, și au gonit pe Mihai Vodă din țările acestea, pentru că avea pismă pe dânsul biruindu-i într'atâtea rânduri, și făcând multă pagubă în țara Turcească, precum s'au zis mai îndărăt. În Ardeal vrând Mihai Vodă să așeze țara și să jure pe Unguri să fie sub ascultarea Neamțului, iar Unguri din firea lor fiind vicleni, despre o parte jură lui Mihai Vodă, despre altă parte trimetea să vie Batâr Jâcmon din țara Leșească să se împreune toți să scoată pe

Mihai Vodă ; despre altă parte iarăș au ieșit înaintea lui Baștea Giurgiu, Ghinărarul, (carele venea cu oaste ajutor lui Mihai Vodă). De'l înșelă și pre dânsul, făgăduindu-i să'l pue pre dânsul crai, numai să stea cu ei să scoată pe Mihai Vodă din Ardeal. De toate părțile muncea în tot chipul că doar s'ar mântuie să nu le fie Crai un Rumân precum le eră, carele și biserica mare au făcut în Beligrad, unde șade Mitropolitul acum.

In mijlocul vremilor acestora s'au unit Batâr Jâcmon cu Irimia Vodă din Moldova și Simion Vodă din țara Românească, și toți au ridicat oști asupra lui Mihai Vodă în Ardeal, înșelându-se și Baștea Giurgiu de ținea cu ei. Mihai Vodă văzând aceste întâmplări rele, s'au dus la împăratul nemțesc, jeluindu-se de Baștea și de Batoriști, și de alți Unguri, spuindu-i că sunt vicleni, pe carele l'au primit cu cinste și i-au făcut cărți la Baștea să-i fie ajutor, să sudue pe Unguri, să fie el Crai, iar nu Baștea, nici Batâr. Si venind în Ardeal Batâr se miră ce va să facă ; ci au trimis la Mihai Vodă să se împace, dar n'au primit, ci i-au zis să se gătescă de răsboi. Deci strângând și el Unguri, și ajutor ce avea dela Ieremia Vodă din Moldova, și dela Simion Vodă din țara Românească, au avut răsboi mare la Tonuliu, și au biruit Mihai Vodă, iar Batâr Jâcmon și cu Kaki Istvan au fugit și au rămas Ardealul pe seama lui Mihai Vodă. Deci fără zăbavă au trimis oști de au gonit pe Simion Vodă din țara Românească. Dar scurtă bucurie, că Baștea tâl-

harul văzând vitejile lui Mihai Vodă și numele cel mare ce'l dobândise, au intrat pismă în inima lui, ca să omoare pe Mihai Vodă, precum au și făcut. Că au trimis într'o dimineață niște nemți de l'au omorât sub cort, la Turda, neștiind el nimic de aceasta, și nefiindu-i oștile lângă dânsul, că le trimisese la Făgăraș să scoată pe Doamna sa și pe coconi, care îi închisese Kaki Isvtan până a umblat Mihai Vodă la Beci. Ci dar acest sfârșit au dat lui Mihai Vodă, că cu înșelăciune l'au omorât, care au supus Domniei lui pe Turci, pe Moldoveni, pe Unguri, de-i aveă ca pe niște măgari pe toți.

Moartea lui Gelu

Răsleț din oștirea bătută
Fugând pe câmpia tăcută,
Căzù depe cal, de durere,
Pe marginea apei. Și piere.
Din rană și-ar smulge săgeata
    Și n'are putere.

Pierdut-a și oaste și țară.
E noapte 'n văzduhuri ; și rară
E sbaterea apei, când valul
Atinge cu aripa-i malul —
Iar Gelu, prin noapte, stând singur
    Vorbește cu calul.

— „Vai, murgule, jalea mă curmă !
Mă lupt cu durerea din urmă,
Căci ranele-mi sapă mormântul :
De geaba împrăștii tu vântul
Din coamă, piciorul tău scurmă
    De geaba pământul.

„Mă chiemi prin nechezuri păgâne
    Și par că zici: „Vino, stăpâne !
Vezi, picură ranele tale
    Și neguri se 'nalță din vale,

E noapte, și ziua de mâne
Ne-ajunge pe cale !

„Trei suliți făcutu-și-au strungă
Prin mine ! Mă târaiу pe-o dungă
Și nu-mi mai simt brațul și brâul ;
Tu-ți rupi cu picioarele frâul —
Las', murgule, las' să ne-ajungă
Pe-aicea pustiul.

„De acuma tu... cât va cuprinde
Mantaua, deasupra-mi o 'ntinde,
Și-apoi cu picioarele-mi sapă
Mormântul pe margini de apă,
Și 'n urmă cu dinții mă prinde
Și-aruncă-mă 'n groapă.

„Jălească-mă apele Cernii !
Să-mi bubue crivățul iernii,
Ca'n taberi al cailor tropot ;
Iar vecinicul apelor șopot
Să-mi pară ca 'n ceasul vecernii
O rugă de clopot.

„Și, poate, sosì-va o vreme,
Când munții vor fierbe, vor gême
Cu hohote mamele 'n praguri,
Vor trece în răpezi șiraguri
Bărbații, când țara chema-va
Pe tineri sub steaguri.

„Iar tu de-i trăi frățioare,
Să-mi vezi luptătorii 'n picioare,
Atunci când sosit va fi ceasul,

Abate-ți pe-aicea tu pasul:
Nechiază-mi, și-atunci eu din groapă
Cunoaște-ți voi glasul!

„Și-armat voi ieși eu afară,
Și veseli vom trece noi iară
Prin sulită și foc înainte,
Să ție protivnicii minte
Că-s vii, când e vorba de țară,
Și morții 'n morminte!“

El zice, și mâna și-o strânge
Pe pieptul cel umed de sânge —
Iar calul stă singur de pază
Lui Gelu, și trist el aşează
La pieptul stăpânului capul
    Și astfel veghează.

Și auzi ! Ca un vânt ce clătește
Pădurea, când ploaia sosește,
Așă din adâncuri de zare
Un vuet prin noapte răsare,
    Și vuful vine, și crește
        Mai iute, mai tare.

Și iată-i, din umbrele văii
Cu scuturi ies repezi flăcăii,
Ca morții ce-și lasă mormântul ;
Ies robii cu umblet ca vântul,
Răsar de tutindeni, de pare
    Că-i varsă pământul.

Arcașii lui Arpad ! în goană
Ei fug dup' oștirea dușmană.
    Și uzi de-alergare se 'ncură

Fugarii prin negura sură,
Cu frâul pe coamă, și-arcașii
Cu spăzile 'n gură.

Năvalnic s'apropie pașii.
Și 'n goana lor cântă arcașii,
Și-așă de sălbatec li-e cântul —
Din piele de urs au vestmântul,
Și 'n bărbile lor încâlcite
Se 'mpiedecă vântul.

Iar Gel, auzindu-i prin zare,
De spaimă și groază tresare —
El moare! Și cântă păgânii!
N'au Domn și n'au țară Români,
Și-adușii de vânturi în țară
Sunt astăzi stăpânii!

Și 'n mânilor cui e scăparea?
Nu-i piept să le ție cărarea?
Nu-i braț de voinic, să-i abată?
Și nu e pe lume-o săgeată
Ca 'n inima gloatei lui Arpad
Adânc să străbată?

Și Gelu le judecă toate:
Se 'nalță proptindu-se 'n coate
Și-a calului glesn'o cuprinde,
Cu grabă el arcul și-l prinde,
Și 'nvârte săgeata și-o scoate:
Din rană, și-o 'ntinde.

Și vâjăie slabă săgeată
Cu gemetul morții deodată —
Arcașii trec repezi în cale,

Şi-i vuet şि-i chiot prin vale:
Ce cânt de 'ngropare lui Gelu
Şi-oştirilor sale !

Iar vuetu 'n neguri pătrunde
Şi 'n inima nopţii s'ascunde
Departé, şи 'n valuri de valuri
Ecoul isbindu-se 'n dealuri
De zece ori jalnic răspunde
Pustiilor maluri.

De zece ori, iarăş de zece,
Şi scade, şи pieră, şи trece,
De data din urmă răsună —
Tăcerea 'mprăştiaţă s'adună,
Şi 'n neguri alunecă rece
O bolnavă lună.

Iar calul, vedenie mută,
Cu coama de vânturi bătută
Stă 'n noaptea cu neguri de pază
Lui Gelu ; şи trist el aşează
Pe pieptul stăpânului capul
Şi astfel veghează.

Iar apa la maluri se frânge
Şi cade pe spate şи plângé:
Cu fierul potcoavei tu-mi sapă
Mormântul pe margine de-apă
Şi 'n urmă cu dinţii mă prinde
Şi-aruncă-mă 'n groapă !

G. Coşbuc

Adăposturi prin munți.

Incălecăm, ș'o luăm înainte, pe coama Măhorului spre Piatra Tăiată. Ca într'o minunată panoramă ni se arată acum, de jur împrejur, îndoiturile Carpaților, cu crestele înjununate de raze, cu văile adânci și întunecoase, spintecate de izvoare repezi, și umbrite de păduri seculare. Mă uit uimit la vârfurile acestea stâncoase ce se înalță în cer ca niște falnice turnuri de cetăți, și gândul mă duce cu sute de ani în urmă, în trecutul viforos al neamului nostru. Din câte primejdii nu ne-au scăpat pe vremuri munții și codrii acestia! Aici, în întăriturile acestea zidite de Dumnezeu, au stat adăpostiți aproape o mie de ani strămoșii noștri, când, prin șesurile Dunării, curgeau puhoale de barbari, când noroadele sălbatece ale Asiei se năpustiau cu duiumul împingându-se unele pe altele asupra Europei, jăfuind orașele și pustiind pământul pe unde treceau. În munții acestia s'a întregat țaria și unitatea neamului românesc. Ei au fost ocrotirea și scăparea noastră în zilele de groază, cetatea sfântă în care s'au păstrat aşă de curate credințele, și limba, și da-

tinile poporului nostru. În locurile acestea tăinuite, pe veci îngrădite de străjile Carpaților, plutesc umbrele strămoșilor noștri de 'nainte de descălecătoare. Aici, în șoptitul izvoarelor și în freamătul codrilor, a răsunat pentru întâia oară frumoasa noastră doină, — și nu e părâu, nici plaiu, de care să nu fie legată o amintire scumpă sufletului nostru, nu e vârf de munte, în tot cuprinsul acesta, care să nu-și aibă povestea și cântecul lui.

Mai târziu, după ce-au contenit năvălirile și s-au scoborît ai noștri iar la șesuri, de câte ori o primejdie mare ne-a amenințat, munții ne-au chemat în adăposturile lor, și vai de dușmanul care ne-a urmărit în întăriturile cetății noastre! Când Carol Robert, trufașul rege^{al} Ungariei, și-a împins ostile în câmpurile Olteniei, și, la sfatul de pace al blandului nostru voivod Alexandru Basarab, i-a răspuns semet că „el e păstorul oilor sale și-l va scoate de barbă din vizuina lui“, — Românii îl atraseră cu încetul într-o vale strâmtă și intunecată din munții Gorjului, și deodată, ca prinfarmec, cu bubuiiri asurzitoare stâncele începură a se rostogoli din înălțimi, și toată falnică lui oaste, învălmășită și zdrobită sub grindina de bolovani, pierî în fundul acestei râpi. — Si 'n sutele de ani cari au mai curs de atunci, câte-n'au văzut. Doamne, munții aceștia, de câte ori n'au răsunat codrii și văile acestea de buciumul vitejilor noștri plăesi!

Al. Vlahuță

In Vrancea

Ne lăsăm spre miază-noapte, pe plaiurile umbrite ale munților, în „țara Vrancei”. De parte ’naintea noastră, se văd printre munți serpuirile apelor, și ’n lungul văilor albe, cu sclipiri de argint, se lămuresc satele, ca într’o panoramă, presărate pe sub frânturi de codru. Soarele scapătă către asfintit, fuiocare de nori isvorăsc din adâncuri, un vultur plutește cu aripele ’ntinse, în creștetul zării, — pe coaste răsună tălăngi, și glasuri de ape, și doine din fluer. În tot cuprinsul e un farmec, care ne spune, c’am pășit pe pragul unei alte lumi. Descălecăm și tăiem pripoarele deă dreptul; străbatem pădurea de brazi ce acopere poalele muntelui, și, pela aprinsul stelelor, ieşim în larg, pe valea Zăbalii, la satul Nereju.

Intr’adevăr Vrancea e o altă lume. De aici s’abat Carpații, împingându-și culmile spre miază-noapte. Din îndoitura lor se răp lungi șiruri de munti: Giurgiul, Alunișul, Lapoșul, Culmea Neagră, Soveja, Zăbrăuții, Lepșa, puternice brațe ce se desfac și prind în arcurile lor mândrul plaiu al Vrancei, îngrădindu-i codrii, satele și isvoarele, ca într’o cetate

uriașă. O armată în Vrancea, s'ar bate c'o lume.

„Eră o babă vădană, s'aveă șapte feciori..“ Așà-și încep Vrâncenii frumoasa lor legendă. „Și cum sta bătrâna pe prispa și torceă, către un amurg de seară, iată că tresare, de-un tropot venit depe deal,—un călăret se oprește 'n fața ei, trudit, cu calul în spume.

— Sunt Ștefan, Turcii ne-au călcat țara, viu din război; oastea mi-i spartă... și-s singur.

— Dumnezeu te-a îndreptat, stăpâne, la ușa mea. Am șapte feciori, frumoși și voinici și mi-s dragi ca lumina ochilor... ai tăi sunt, Doamne.

In zori sunau din corn, pe munții Moldovii, cei șapte voinici. Curgeau plăieșii roiuri de pe sub poalele codrilor. Oaste nouă ieși ca din pământ. Ș'a pornit Domnul cu ea, într'un ceas bun, și s'a lăsat pe neașteptate asupra Turcilor, cari se credeau stăpâni pe țară. Atunci a văzut Ștefan ce pot flăcăii Vrâncioaei! Cădeau turbanele sub brațele lor, ca spicile sub secere. De dimineață până 'n noapte a ținut lupta, ș'atâta măcel a fost, ș'atâția păgâni au pierit, cât s'au cruntat apele de sângele lor. Iar când s'a întors marele Voivod, biruitor, în cuibul lui de vultur, la cetatea Neamțului, a chiemat cu drag pe cei șapte voinici și le-a zis: «Voi sunteți șapte frați, în Vrancea sunt șapte munți, ai voștri să fie de veci, și neam de neamul vostru să-i stăpanească 'n pace!..“

Și multă vreme răzeșii Vrancei bir n'au plătit, păvadă n'au făcut, singuri și-au fost stăpâni,—iar sub domnii fanarioți spuneau cu fală: „Niciodată droșca unui Grec n'a ridicat colbul de pe drumurile noastre!»

Inchiși în munți, departe de zbuciumul orașelor, sănătoși, deștepți și harnici, Vrăncenii sănt, cu adevărat, mândri — mândri de nobilă lor militarească, de graiul și de portul lor românesc, de doinele și de legendele lor, de sculele, scoarțele și alesăturile, ce fac po-doaba casei, și pe cari nu ți le-ar vinde pentru nimic în lume, mândri până și de numele plaiului lor, voinicesc și sonor ca un strigăt de trâmbiță. Și ce frumos s'au luptat Vrăncenii în războiul dela 77! Cu pieptul deschis se duceau la moarte. Ei țineau să arate lumii că'n dorobanții Domnitorului Carol sănt sufletele vechilor plăieși ai lui Ștefan cel Mare.

AI. Vlahuță.

Dorobanțul

Strecuți prin plumbi și săbiilor dorobanții
drum deschid,
Inimoși s'asvârl prin sănțuri și de-avalma săr
pe zid.

Și eră prin sănț pierire și văzduhul tremură
Iar dincolo, prin redută, moartea cea de
veci eră.

Tropot de picioare multe, fum și abur ca
'ntr'un iad,
Vuet cum îl fac prin baltă cei ce-alunecă
și cad.

Dar roiau mereu flăcăii răsăriți ca din pământ
Valuri ce 'necau reduta, scufundându-se'n
mormânt.

Unul singur în roirea de viteji, un dorobanț,
Zăboveâ trudit pe-o scară, răsărit și el din șant.

Cei sosîți cu scări, în juru-i își făceau în
grabă rost
Și treceau, urmându-l alții, iar el tot pe unde-a
fost.

Iat'un căpitan, din urmă, aducând în foc
pe-ai lui
Dă de el. „Cu sârg, băete ! Ce 'ntârziî de nu
te sui ?“

El abiâ-șî intoarce capul. „N'am putere să
mă urc,
Mă trudesc cu stânga numai ! Bată-l D-zeu
de Turc !“
„Tii în sân, se vede dreapta ! „Pune dreapta !
N'o țineă—“
„Cum n'as pune-o, și-i sub scară ! Uite-o jos
și calci pe ea“,

Si ajutându-i căpitanul el se nălță 'ncet, încet,
Dă un chiot și se nălță, răsărind pe parapet.

Vede jos încăerarea luptătorilor voinici
Un amestec orb ca 'n cuibul răscolitelor
furnici.

El înalță 'n vînt chipiul, strig'un nume drag
și sfânt
Și-apoi sare pe ziduri, în redută, și'n mormânt.

Ea eră pământ al nostru, smuls din sufletul
turcesc
Și voiâ și el să moară — pe pământul ro-
mânesc !

Sfatul Bătrânilor

Mai de mult, Dumnezeu știe când, eră obiceiul ca oamenii bătrâni să fie omorâți, pentru că nu erau de nici un folos pe lume. Și îndată ce omul își pierdeă puterile din pricina bătrâneței, flăcăii lui—dacă-i aveă,—îl scoteau pe câmpie, sub un paltin, și-l împingeau într'o groapă; iar dacă n'aveă flăcăi, îl ucideau oamenii cari umblau anume prin sate, trimiși de stăpânire.

Și, ci-că într'un sat eră un flăcău cuminte, care nu s'a îndurat să-și omoare pe tată-său, căci prea i se păreă lucru păgânesc să-l ucidă. Și l-a ascuns ca să nu-l știe nimeni, într'o pădure, și-i duceă de mâncare acolo.

Pe vremea aceia trăia un balaur într'o peșteră adâncă și cu multe drumuri încâlcite. Și făcea balaurul stricăciuni de se 'ngrozea lumea. Iar împăratul trimetea în fiecare zi câte zece voinici să intre în peșteră să se lupte cu balaurul. Dar îndată ce apucau voinicilor să intre, li se încurcau cărările și nu mai aveau chip să mai iasă de acolo. Că atâtea erau de multe și de impletite cărările, încât puteau să umble roată zece ani tot într'acelaș loc, crezând că merg înainte. Și pieriau aşă voinicilor de geaba.

In urmă venî rândul și flăcăului acestuia să intre în peșteră. El atunci a dus tatălui său în pădure merinde pe trei luni și i-a spus, că îi aduce merindea cea mai din urmă, pentru că el pleacă să nu se mai întoarcă. Atunci bătrânul l'a sfătuit, că toti, cei zece flăcăi, cari vor intră în peșteră, să nu intre pe jos, ci călări, și nu cu ori ce cal, ci pe iepe cari au fătat decurând. Si să ia și mânzii și să-i lege de gura peșterii.

Si aşă au făcut flăcăii. Au legat mânzii la gura peșterii și-au intrat călări pe iepe. Si-au găsit balaurul și s'au luptat cu el și l'au răpus. Si-ar fi pierit ei cu toții acolo, neputând să mai găsească gura peșterii; dar i-au scos iepele cari nechezau într'una și alergau în goană spre gura peșterii, de unde nechezau mânzii. Si au ieșit flăcăii din peșteră.

Si s'a mirat împăratul și țara întreagă de lucrul acesta, cât de cuminte a fost făcut. Si l-au întrebat pe flăcău să le spue, cum i-a dat prin cap această siretenie. Iar flăcăul s'a codit cu spusul, căci se temeă, dar în urmă și-a luat inima în dinți și le-a spus, că tată-său l-a sfătuit să facă aşă.

Si atunci i s'au deschis ochii împăratului și-a văzut că și bătrâni sunt buni la cevă și că sfatul lor e sfat cuminte. Si deatunci cei tineri n'au mai omorât pe cei bătrâni, ci au început să-i iubească și'n mare cinste să-i aibă, și-a fost deatunci aşă cum e și astăzi.

G. Coșbuc

Uciderea mișelească a lui Mihai Vodă Viteazul

Douăzeci de mii eră toată armata lor ; puțini erau la număr, dar însă toți aleși ; căci la Mihai alergau toți vitejii ; pentru că eră vestit de viteaz, și ori unde s'a luptat a ieșit cu cinste. Căci el cinstea și domnia pe toți vitejii, și toți alergau la dânsul ca balaurii și ca leii.

Ori pe unde a trecut, toți s'au umplut de groaza lui. Unguri și Turci toți, când auziră că vine cu putere atâta de mare, se văitau, și strigau, zicând ; cum vom face noi cu acest Mihai ? Unde să mergem ca să nu ne fie teamă de dânsul. În care munte să fugim, în care cetate să ne ascundem, și unde să scăpăm de frica lui ? Pe el cetate nu-l ține, munte nu-l oprește. Pe împăratul Turciei, și pe acela îl amenință, și va să meargă asupra-i cu multă urgie ; căci i-au dat lui voie Cesarul Germaniei, împăratul creștinilor, Rudolf Autocratul, carele au împoternicire dela Cristos atotputernicul, să îsgonească pe Agarineni, să întemeieze credința cea adevărată, să mantuiască pe creștini și să unească biserică.

Ascultați, vitejii mei, și voi câți sunteți aleși ! astăzi este vremea să ieşim cu cinste, vrășmașii sunt mai mulți, dar sunt însăși mânătați, numai mă uit la dânsii cum vin și ei sunt biruiți. Nu vă temeți de multime, puțini sunt aleși, și astăzi se va cunoaște cine este viteazul. Atuncea toți strigară : noi suntem la poruncile tale, astăzi vom cinști numele tău ; astăzi ne vom arată de suntem viteji.

El avea să se pogoare în Țara Românească, să-și trimiță oștile în Turcia, să coprindă Dobrogea și toată Serbia, și să așeze scaunul Domniei în Adrianopol.

Acela care se luptă pentru ortodoxie și nădăjduia să facă leturghie în Sf. Sofia, căci el se silea mult să unească biserică Romei și a Constantinopolului și să facă una.

Ce s'o fi făcut oare Mihai-Vodă ? Nimic nu se aude despre dânsul dela o vreme încoace. Unde s'o fi dus și unde s'o fi aflând de nu se mai vede ? Nu cumvă în Tătaria s'a dus, pe Han-Tătar să războiască ? Nu cumvă e în Moldavia singur fără oștire ? Ori că'n Turcia a trecut și calcă acolo țara. Sau cu oaste va să vie, Turcii să omoare și neamul creștin să măntuiască. Nu, nici la Han-Tătar s'a dus ; nici în Moldavia este ; nici dincolo în Turcia ; nici aicea în țară.

Ci, cu balaurul se luptă la Turda în câmpie, care îl apucă și va să-l ducă în iad. Noaptea toată, întreagă, vitejește se luptă, și Duminecă dimineața rămase invins. Un glas nu mai el scoase cu inima străpunsă : unde sun-

teți voiniciei mei și voi vitejilor? luăti-vă să-bioarele și veniți înarmați, de mă scăpați d'aci, iubiți prieteni; căci inima mi s'a străpuns, puterea mi s'a tăiat, trupul mi s'a slăbit și sufletul mi s'a îngrozit. Voi bine știi cât eram de viteaz, și cum fără de luptă mă văd aci junghiat. De mine odată tremură răsăritul și apusul, iar acum nimeni nu se găsi să-mi ajute. D'aș fi știut din vreme să mă fi pregătit, acum n'aș fi la pământ ucis, fără de lege.

Simon cismarul

Un preot Tânăr odată, care avea o mamă săracă, văduvă cu șapte copii, simțind în el chemarea de a se face sfânt, și-a lăsat mama și frații și s'a dus în pustie. Singur acolo, se hrăneau numai cu puținele rădăcini de burueni ce le găsiă și trăia într'o peșteră. Toată ziua se încuința și cetăția psaltirea și cărțile sfinte; avea gândul numai la Dumnezeu și era străin cu totul de toate cele lumești. Noaptea se culca pe spini, ca să nu poată dormi, și veghiă astfel mereu și cetăția sfintele rugăciuni de câte nouă ori pe noapte. și aşa un an, doi, șapte, încât slăbise de era numai piele și oase. Dar Credința lui cea nestrămutată îi da tărie să meargă înainte. Dacă s'abăteau din întâmplare vr'un om peacolo, când îl vedea sfântul se ascundeau în peșteră și nouă zile se spăla și se încuință, ca să se curete de păcatul său, căci și-a spurcat ochii văzând un păcătos.

Și s'a întâmplat, că a auzit mamă-sa unde îi este fiul, și a venit la el să-i spue că moare de foame cu copii cu tot. Dar sfântul a alungat-o dela el cu pietre, și credea, că nu mama-sa e femeia care a venit la el, ci diavolul

care a luat chipul mamei sale, ca să-l ispитеască și să-l abată. Și aşă mamă-sa a murit de săracie, frații sfântului au pierit de foame pe drumuri, căci erau mici și fratele lor, sfântul, avea alte griji mai mari decât să-și ajut frații.

Și iacă după vreme îndelungată, sfântul ajunsese aşă de aproape de Dumnezeu, încât Dumnezeu i s'a arătat într'o noapte aevea, și i-a stat înainte. A căzut sfântul în genunchi și s'a rugat de Dumnezeu, să-i dea un semn și să-i spue dacă jertfa sa e bine primită. Iar Dumnezeu nu i-a răspuns. Atunci a întrebat sfântul, dacă este un om și mai bine văzut decât el pe lume, și mai vrednic de-a ajunge în rai, ca să meargă la el și să-i urmeze părțile și învățătura. A răspuns Dumnezeu atunci: „Este unul. Du-te și căută-l, e cismarul Simon din Ierusalim“.

Și-a încins cu sfoară coapsele sale și a plecat sfântul din pustie, ca să caute pe Simon Cismarul, care era cel mai plăcut om în fața lui Dumnezeu. A ajuns în Ierusalim și a întrebat de Simon. Il cunoșteau toți, până și copiii? ! Deci l'au îndreptat oamenii la Simon în marginea orașului. A intrat sfântul în casă, dar nu putea de mirare, că vedea în casă copii mici și o femeie. Nici o urmă de sfânt. Iar în mijlocul odăiței mici, vr'o patru calfe coseau cisme și cântau, iar stăpânul lor între ei, cântă și el, dar nu cântece bisericești.

„Eu caut pe cismarul Simon,“ zise sfântul zăpăcit către ai casei, cari se opriseră mirați și se uitau la streinul cel slab și bărbos. „Eu

sunt," răspunse cismarul, un om în puterea vârstei, frumos, voinic și vesel, și apropiindu-se de călugăr îi sărută mâna și-l pofti să șeadă.

„Eu credeam că ești călugăr," zise sfântul „și am venit anume să te văd și să urmez pilda vieții tale." Nu sunt călugăr, răspunse cismarul, uite am nevastă și sease copii, și muncesc pentru ei să-i cresc și să-i fac oameni de omenie.

„Te încini tu mult, Simon?" întrebă călugărul. „Duminicile și sărbătorile" zise Simon. Acestea sunt zilele Domnului și mă încin cu smerenie ca tot creștinul. Celealte zile ni le-a lăsat Dumnezeu pentru muncă, iar eu am pentru cine să muncesc.

„Dar poate te încini mult noaptea, zise călugărul tot mai mirat. Simon cismarul a început să râdă. „Noaptea? Bine, omule, noaptea dorm, căci sunt obosit, și Dumnezeu deaceia a lăsat să fie noapte.

„Atunci ce faci tu, ca să fii plăcut lui Dumnezeu, dacă nu te încini?" — „Eu nu știu, răspunse Simon, dacă sunt plăcut ori nu, însă intea lui Dumnezeu, și nici nu știu ce-aș face ca să-i fiu plăcut. Muncesc pentru băetii mei și din puținul ce-mi prisosește, ajut pe săraci; nu iau numele lui Dumnezeu în deșert și ascult de legile țării, laud pe Dumnezeu că mi-a dat putere să pot trăi pentru alții și mă bucur de viața ce mi-a dat-o cel de sus. Cinstesc pe toți oamenii vrednici și cu frica Domnului, ca să fiu și eu cinstit de ei, am milă de cei străini, nu asupresc pe cei mai slabii decât

mine și iubesc pe de aproapele meu. Atâta
știu, atâta fac.

Călugărul n'a mai zis nimic, și-a luat toagul
și a plecat. Povestea nu spune unde, dar
poate că din pustie veni, și în pustie s'a dus.

G. Coșbuc

Golia ticălosul

La Cahul, pe câmpia, din marginea poenii
Se 'ntinseră 'n coloane de luptă Moldovenii,
Și-aveau cu ei pe Vodă, iubitul lor stăpân.
Iar Golia, el plecat-a din faptul dimineții
Prin vale să-și reverse din lături călăreții
Căci el avea să bată din coaste pe păgân.

Iar când venî și vremea să urle 'n zare tunul,
Mișcatu-s'au Români cu miile, ca unul —
O lamur'a Moldovei prin sutele de ani!
Dar Golia ticălosul alt gând avea cu soții,
Și 'n suliți ridicându-și căciulele cu toții
Lăsând câmpia noastră trecură la dușmani.

O clipă stete Vodă cu inima trăsnită.
Intors apoi, strigat-a spre oastea 'nmărmurită,
Pe Golia arătându-l cu pumnii, cu-amândoi:
„Oșteni ai țării mele! priviți-l cum se duce,
El vinde sfânta țară și vinde sfânta cruce,
Mă vinde, ticălosul, pe mine și pe voi!“

Cumplit se 'ntoarce Vodă cu 'ntreaga lui mânie
Spre partea de-unde Golia venea cu dușmănie

Spre frații săi, în fruntea grozavilor Spahii.
Să dați fără de milă că-i inimă de fiară!
Să piar'acum pământul! Moldova-ne să piară,
Dar Golia întâi de toate să piar'acum, copii!

Și nu vedea Români nici moartea cum le iese
În drum, și nici potopul de Turci ce-i încinsese,
Vedeau numai pe Golia, pe scosul lor din minți.
Și neputând mai iute să-l stingă depe lume
Rostea cu glasul urei becisnicul lui nume,
Prin gemete scrișnите strivindu-i-l în dinți.

O, Golia, tu! Pândit-ai aşă de-amară vreme!
Dar toate ale țării și plângerii și blestemii
Ajungă-te de-apururi, și n'ai mai fi trăit!
Dar iată-le, pornite din suliți și din gură —
Smintiții tăi la Cahul câinește-aici căzură,
Căzuși și tu, mișele, tu cel ce i-ai smintit!

Călcau Spahiii 'n goană pe barba ta bătrână,
Iar pumnii 'n loc de aur strângneau în ei țărână
Și 'n gură-ți s'adunase și sânge și pământ,
Să 'nece 'n tine, Golio, mai repede suflarea!
Așă sfârșit să aibă în veci de veci trădarea,
Iar corbii fie-i preoți și-al lor gâtlej mormânt!

Adânc în noaptea nopții și 'n iadul cel din urmă
În care-al iernii viscol suflarea nu și-o curmă
Nici eând, stau prinși în ghiață ai lumilor mișei:
Grozavă li-e durerea, și vecinică li-e truda —
De-a stânga țipă Cain, de-a dreapta urlă Iuda
Iar tu, tu, goale Golio, te vaеti între ei!

G. Coșbuc

Casele Domnești

Casele domnești din București, se înălțau pe povârnișul malului stâng al Dâmboviței, printre bâtrâne tulpine de sălcii, într'un larg pătrat de înalte și țepene ziduri, cari, pedeoparte se afundau în apă, proptite cu largi căprioreli de piatră, iar de celelalte trei părți, înconjurate cu șanțuri adânci, își arătau, pe din afară, numai întinsa lor față netencuită și clădită cu straturi de cărămizi și de bolovani pe piatră; la mijlocul peretelui din fața casei, se află poarta cu gang boltit, pe deasupra căreia se înălță un turn pătrat, cu ferestrii de meterez; iar dinaintea porții eră o podișcă care, prin mijlocul unui scripete, se lăsă pe deasupra șanțului și se ridică la vreme de primejdie; alte patru foișoare cu temelii întărite, apărau colțurile întinsei împrejmuiiri.

Pe dinlăuntrul curții, niște lungi șiruri de clădiri, cu tinde arcuite, stau rezemate de acei înalți pereți și slujeau de locuințe sau o

dăi, copiilor de casă, străjilor și slujitorilor domnești; apoi tot în rând cu acestea, veneau grajdurile, hambarele și soprurile cu toate tacâmurile de drum, sub îngrijirea comișilor și a șătrarilor; mai în lăturile caselor domnești, în care răspundeau printr'o tindă de scânduri, erau *beciurile* sau cuinile și cuptoarele pităriei; în sus, mai pe deal, din dosul bisericii jicniță cu toată zahareaua, și, însfărșit, de-a lungul zidului, ce se întindea pe malul gârlei, se adăposteau saielele cu vite și zalhanaua curții domnești; căci toate trebuincioasele vieței cătau a fi prevăzute într'această cetățuie, așezată pe un loc șes, ce era apropiat de Dunăre și de primejdioșii mărginași, și lipsit de orice apărare firească.

Drept în mijlocul ogrăzei, de-a stânga bisericii lui Mircea, se aflau casele domnești, clădire pătrată, mare, ridicată, cu ziduri late în poale și fără tencuială, purtând pe deasupra lor un coviltir cu cerdac înalt și întins, un adevărat munte de șindrilă. Catul de jos al caselor abia avea pe ici pe coleă câte o creștătură pe unde să intre aerul în *beciurile-i* boltite; de-o parte numai, în fundul unei tinzi întunecoase, se vedea gârliciul povârnit al pivniței cu părțile-i de zăbrele; cu toate acestea ferestrele catului de sus, mititele, lunguiete și întărite cu vergele de fier și obloane, ce se trăgeau în chepeng, erau cu mult înălțate dela pământ, astfel încât peretele rămânea gol și neted mai până sub străsină,

In dreptul porții și deasupra cătorvă trepte de piatră, se află ușa cu două canaturi de stejar, căpușite cu tinichele și legate cu drugi de fier; acea ușă se deschideă pe o scară de piatră închisă între doi peretei și dreaptă, care duceă într'un pridvor, al cărui acoperiș sta rezemat pe doi stâlpi, ciopliti din bardă, și dealungul căruia se întindea o laviță învelită cu rogojini și cu zăblae. Pe urmă venea o tindă întunecoasă în care da de toate părțile, ușile deosebitelor încăperi, din cari, unele lungi și înguste, cu o mică ferestruie în fund, locaș de odihnă pentru noapte, purtau numele de *chilii*, altele mai întinse și mai luminate erau *sălile* de adunare, *camările* feluritelor dregătorii și *odăile* locuite de cămărași și de obștea curtenilor. Apoi, dincolo de tindă, se deschidea o largă sală, al cărei tavan de grinzi înnegrite se sprijinea pe câte două șiruri de stâlpi scobiți cu glafuri și cu flori, și al cărui fund, ieșit mai afară din peretele casei, cu un pridvor rotund cu parmaclâc, era cu totul deschis; această sală pardosită cu lespezi, loc de ospete și de dans în zilele călduroase ale verii, se numea *horă* și slujea în totdeauna ca loc de adăstare pentru cei ce voiau să intre la chiliiile neamului domnesc, sau în sala spătăriei unde era scaunul lui Vodă, sau în sacnasiul cu geamlâc înaintat pe grinzi, care era obișnuita ședere a Doamnei și a femeilor sale. Toate aceste încăperi, precum și deosebitele *băsci* sau cămări boltite, purtând o culă ro-

tunjită pe deasupra, în care se aflau dea rândul, paraclisul, haznaua sau comoara și patul domnesc, răspundeau toate în horă, prin niște uși cu tocuri de piatră înalte și înguste, aduse sus în îndoit perghel și deasupra cărora se vedeau săpat, într'o firidă, vulturul țării. Printr'acea sală se făcea toată slujba din lăuntru a familiei domnești ; pe acolo putea cineva să întâlnească, dintr'o odae într'alta, pe Domn sau pe oricare dintr'ai săi.

Al. Odobescu.

Tactică militară a românilor

Războiul defensiv se perfecționă mult la Moldoveni. Încă în veacul al XIV ei deteră o frumoasă probă despre aceasta. La 1359, regele Casimir al Poloniei trimise o armată însemnată din Polonia mică și Rusia, cu Ștefan Voevod, împotriva lui Petru I Voevod. Acesta, văzând că din inferioritatea numerică a oștirii sale nu izbutește în bătăliile particulare, s'a tras în locuri strâmte. Polonii, trebuind să treacă printr'o pădure deasă și neumblată numită *Ploninu* din muntele Sepenețu, Petru Voevod o ocupă mai dinainte, și puse de tăia cu fierăstraie toți copacii depelângă drum, lăsându-i pe trunchiilor numai înținați. Când intrară Polonii în codru, Moldovenii începură a împinge copacii cei mai depărtați, cari, căzând peste cei mai de aproape și prăvăliră pe toți peste oștirea polonă. În amețeala și învălmășeala în care erau Polonii, văzând pădurea din toate părțile căzând pe dânsii, ieșe deodată și Petru Voevod și ii izbește; ei numai putură face atunci nici o mișcare, încurcați fiind de copacii cari, în căderea

lor, și slujise de mâini și de picioare. Mulți din Poloni pieriră în acea zi memorabilă, mai mulți însă căzură prinși; trei steaguri mari: al Cracovenilor, al Sandomirenilor și al Leopoldenilor, și altele nouă mai mici, militare sau boierești (gentilicia) și cu tot aparatul de război, picară în mâinile biruitoare ale Moldovenilor.

Această tactică o păziră Moldovenii totdeauna, când aveau a se luptă cu o armată mai numeroasă decât a lor; astfel, între altele la 1450 intrând o oștire însemnată de Plonezi, sub comanda generalilor Petru Odrovici, Conețpovski și Mihail Buciaiki și un număr de Moldoveni cu Alexandru Voevod, împotriva usurătorului Bogdan, acesta văzând că nu le va putea sta împotrivă cu oastea sa, se trase la stâmtori, cu pând să aducă pe Poloni după dânsul, și astfel zdrobindu-i și flămânzindu-i să-i poată iuvinge. Această tactică îi izbuti. După ce purta pe Poloni din loc în loc, îi aduse, însfărșit, la apa Bârladului. Acolo, trebuind Polonii să treacă printr'o pădure, deși știau că este ocupată de oamenii lui Bogdan, dar semetindu-se, porniră mai întâi carele cu pârcălabul de Hotin, și cu toți Moldovenii și Podolenii. Pe când aceștia erau în mijlocul pădurii, oastea lui Bogdan Voevod îi izbi, și după o cruntă apărare de abia putură scăpă cu multă pagubă. Atunci vrând să treacă și cealaltă oaste poloneză, îi ieși înainte Bogdan „cu multe steaguri și buciume și fără călărimă, iar multă pedestrime.“ Văzând aceasta

Polonii „se tocmiră de război“ și au ținut lupta dela chindie până a înoptat, când „înglotindu-se pedestrimea, a făcut mare pierdere în Polonezi la strâmtori, tăind vinele cailor cu coase și cu futiuri. Atunci picară morți și capetele armatei polone. Izbândă ar fi fost a lui Bogdan Voevod, dacă Moldovenii protivnici, ce trecuseră cu carele înainte, nu s-ar fi întors și i ar fi smuls biruința.“

Intr'aceste războaie civile se formără Moldovenii, ca într'o școală militară. Ei nu avură îndată trebuință decât de un căpitan mare, ca să se facă vestiți și să fie eroi ai creștinătății. Acest căpitan nu întârzie a se ivi, și fu Ștefan-cel-Mare.

El se arăta credincios tacticei părinților săi. Aceia ce avuă însă mai deosebit este, că folosindu-se de cunoștința ce avea despre impotența pozițiilor naturale la război, el ascundeă un trup de oștire, care la un moment hotărît, se aruncă pela spatele vrăjmașului, în vreme ce cealaltă armie se isbiă în față. Este cunoscut că acestui principiu fu dator Anibal biruințele sale. Astfel la *bătalia dela Bârlad* (20 Ianuarie 1475), Ștefan Voevod, după ce slăbise caii Turcilor părjolind iarba înaintea lor, peste tot locul, prin care trebuiau să treacă, i-a tras la strîmtoare. Acolo folosindu-se de poziția locului, chiar și de negureala atmosferii, puse o seamă de oameni în câmpie, cari dețera semnal de război cu „trâmbițe, buciume și tobe.“ Turcii întorcându-se către glasul ce se auzia, socotind că acolo se află Ștefan cu

toată puterea sa, acesta ieșe atunci de unde era ascuns, și izbește în dos, în vreme ce ceilalți îi izbiau în față, și într'această „apucare cu meșteșug”, după cum zic cronicarii, el numai cu 47.000 oameni, învinse o armată de 120.000.

N. Bălcescu

Valea Hațegului

In călătoria, ce am făcut în toate țările locuite de Români, nici într'o parte n'am întâlnit atâtea rămășițe antice și locuri, cari să ne amintească aşă de multe și importante întâmplări istorice, ca în Transilvania. Deși rugina veacurilor a nimicit, cu desăvârsire, o parte însemnată de monumente, totuși călătorul nu face un pas fără a întâlni multe din acele rămășițe, cari fac să invie în sufletul său reamintirea trecutului.

Din toate părțile Transilvaniei, pe unde am călătorit, partea cea mai frumoasă, mai încântătoare, și în același timp mai clasică, este valea și ținutul Hațegului, așezat de către acel unghiu al Ardealului, pe unde, prin Poarta de fier, trecem din România în Banat, și pe unde era trecătoarea Romanilor și a Turcilor. În astă vale, înzestrată cu toate frumusețile naturii, locuiau Dacii, bucurându-se și desfătându-se de bunătățile, ce producea acel rai pământesc; tot acolo se află și capitala lor, cetatea Sarmisegetusa. Aproape de zidurile Sarmisagetusei, având loc o luptă înfricoșătoare, unde Romanii, sub conducerea lui Traian, rămaseră învingători. Decebal, regele Dacilor, fu alungat până la Turda și oastea lui nimicită. Sarmisegetusa, devenind scaunul

administrațiunii romane, Traian o numi Ulpia Traiană și o înfrumuseță cu templuri, băi, apeducturi și cu alte zidiri publice, înconjurând-o și cu ziduri noi.

Astăzi, pe ruinele cetății romane se află un sat mic, sărac, numit Grădiștea. Către rând acele ruine am văzut încă rămășițe de ziduri, cari după atâtea veacuri stau nesmintite și pe cari noianul distrugător al vechimii nu le-a nimicit. Am văzut amfiteatrul cu o bucată de zid de piatră, foarte bine păstrat. Am văzut hrubi pe sub pământ, cari după spusa locuitorilor, merg la o depărtare foarte mare; a mai rămas la vedere trecătorilor un sicriu de piatră, de o mărime enormă, precum și ruinile unor columne de piatră; am găsit mai multe table mici de oală roșie în diferite forme, cari serviau de paviment la locuințele Romanilor; se mai găsesc, însă foarte rar, și mici bucățele de mosaicuri, cu cari Romanii formau felurile desemnuri.

Vrednic de văzut mai este încă și drumul cel pardosnit cu pietre pătrate, care se numește *drumul lui Traian*, și care se începe dela Poarta de fier și, trecând peste râul Streiu, ajunge la Belgrad (Alba Iulia), de aici la Turda, și de acolo o ramură apucă la Cluj, iar alta spre Vașarhely. Acest drum, pelângă Ulpia Traiană, sau Grădiștea de astăzi, este aşă de întreg, încât pare a fi făcut de curând. Așă știau Romani să lucreze.

Inainte de a părăsi acele ruini m'am întrebat, unde e Ulpia Traiană, acea cetate, în

care Traian, augustul erou, și-a întemeiat scaunul măririi sale, unde sănt acele monumente ale geniului, virtuții, puterii și slavei poporului roman, care în mai puțin de 200 de ani răspândi civilizația în limba sa și puse temelia poporului românesc! Rămas bun, ruine sfinte ale unei lumi îmbătrâname, cari stați încă până astăzi, ca niște martori pentru vizitor și pe cari cruda vreme nu v'a dărămat încă!

Nu departe de Grădiștea se află satul Demsuș. Acolo se vede monumentul cel mai întreg din timpul Romanilor. Acesta este un templu, în care astăzi se află biserică creștinăscă a Românilor de acolo. El are o formă pătrată, este de câtiva metri înalt și acoperit cu o boltă, în care se află niște ferestruici, prin care străbate lumina. Pereți lui sunt înnegriți de fumul arderilor, cari se ridicau odinioară în cîinstea zeilor străbunilor noștri. În mijlocul lui se află patru stâlpi groși de piatră, foarte apropiati unul de altul, pe cari se citesc mai multe inscripțiiuni. În partea dreapta a acestui edificiu se deschide o ușă, care duce într-o zidire cu formă de semicerc, boltită, unde, se zice, că se facea măcelărirea jertfelor; în partea dreaptă a acestei din urmă zidiri se vede o hrubă mică, unde se păstrau urnele cu cenușe. În fundul templului se află catapiteasma bisericii de astăzi, și în dos vine altarul, care asemenea este o zidire semi-circulară. Dacă ne uităm la acest templu, abstracție făcând de zidirile semi-circulare din dreapta și din fundul lui,

cari, după părerea mai multor arheologi, au fost alăturate mai târziu, avem înainte, nu un templu propriu zis, ci un mausoleu, și această părere se întărește și mai mult, dacă examinăm inscripțiunile și epitafurile, ce se găsesc în interiorul lui și cari mai toate încep cu aceste două litere funerale: D. M. adică: *Diis Manibus*. Nu putem ști botărât, pentru cine a fost ridicat acest mausoleu, dar din inscripțiunile aflate și din figura unui cal, care se află în mai multe locuri, pare a fi ridicat în amintirea unui ostaș. Cei mai mulți arheologi, cari au cercetat acest mausoleu și cari s-au interesat să cunoască anticitatea lui, au fost de părere, că el a fost ridicat în memoria tribunului militar, Longin, pe care Traian îl iubea foarte mult și care căzù prins în mâinile lui Decebal, înainte de luarea Sarmisagetusei. Longin era generalul lui Traian cel mai însemnat și mai învățat în meșteșugul războiului.

Grădiștea și Demesușul sunt locurile, cari au păstrat mai întregi și mei neatinse amintirile timpurilor trecute. Când vezi aceste locuri, când ai înainte monumente sau ruini zidite cu 17 secole în urmă, mintea rămâne lovită și o comoară întreagă de amintiri se trezește în ea, spre a reduce înaintea ochilor forme de o viață, care nu mai există, dar care pentru noi Români, nu încetează de a avea ființă, de vreme ce din ea se trage toată existența noastră.

T. T. Burada

Povestea căpraruului

Când ne-au respins dela movilă,
Căzurăm mulți pe acele lunci.
Și 'ntreg un regiment atunci,
De ce-a văzut, a plâns de milă.

In șiruri strânse și 'mproșcând
Necontenit cu foc multimea;
Se da 'ndărăt dorobanțimea,
Loc Turcilor pe ses făcând.
Curgeă și mult și iute focul,
Iar între-ai noștri și vrășmași
Erau, cel mult, optzeci de pași —
Dar noi lăsam cu palma locul.

Și, iată 'n urma tuturor
Un biet căprar, având un frate
Ucis, s'opri să-l ia 'n spate,
Și-apoi spre sir porni cu zor.

Dar lunecând pe iarba udă,
Fiind și slab, căzù 'n curând.
Iar noi strigam să intre 'n rând,
El a rămas nevrând s'audă.

La ochi cu pușca l-am văzut
Ingenunchiat acolo 'n cale
Trăgând spre Turci, care din vale
Veniau mereu. O, n'am crezut
Că omul în mânie poate
S'asvârle-așă de mult omor,
Că plumbii 'n desnădejdea lor
Curg râu! Dar azi le cred pe toate.

Iar noi ne 'ndepărtam mereu,
Și i-am strigat de-a multa oară
Că e nebun, că stă să moară,
Și e păcat de Dumnezeu.
Nevrând să-l lase pe câmpie,
Și să-l aducă neputând,
El sta ca mortul, dus de-un gând:
Străjer răzbunător să fie!

Dar Turcii vin, tot vin, un roi,
Și tot mai larg li-e 'n urmă pasul —
Acum nici nu ne-aude glasul,
Acum el e pierdut de noi.
Treizeci de pași mai au Nizamii
Au cinsprezece, zece-acum —
Si-așteptă pe-ai tăi, plângând pe drum,
Tu suflet pustiit al mamii!

Dar iată-l cade! L'a lovit
Pe semne-un plumb, din multa ploaie ;
Pe spate-acum murind se 'ndoae,
Dar l-am văzut cum s'a 'nvârtit
Spre frate-său, căzând deodata
Cu față 'n jos, părând c'ar vrea

Să-l apere pe mort aşă —
Şi-atunci coloana 'naintată

A Turcilor sosind pohoi,
I-a şi cuprins, urmându-şi goana
Şi i-a 'necat apoi coloana
Şi nu i-am mai văzut apoi.
Infiorat şi-acum îmi bate
Cu jale inima, când scriu —
Strivit de Turci, să mori de viu,
Veghind la capul unui frate !

Când ne-am retras pe acele lunci
Respins de Osman, dela movilă,
Un regiment întreg, de milă
A plâns de ce-a văzut atunci !

Inmormântările

La darea sufletului său la cea din urmă clipeală a vieții este, la noi, obiceiul de a se pune în mâna celui ce moare, o lumânare de ceară galbenă aprinsă, pentru ca sufletul să fie întâmpinat cu lumină la despărțirea lui de trup. De se întâmplă să moară cineva fără lumânare, se chiamă că a avut moarte înțunecată, iar Românii poartă o jalnică măhnire pentru cei răposați fără lumânare, mai ales pentru cei înecați sau pieriți de moarte năprasnică; pentru aceia, ori de câte ori s'a sfârșit o lumânare de ceară și a rămas numai un căpătel, îl lipesc de pământ, spre a se istovi pentru sufletele celor adormiți fără lumină. Ei cred că sufletelor celor înecați nu le este dat să se bucură de lumina zilei, ci numai de seninul noptilor cu lună, de aceea bâtrânele, cunoscătoare de tainele obiceiurilor, opresc pe neștiutorii copii de a zice: „e lumină ca ziua”; căci ele socotesc că auzind aceasta cei înneați, încetează de a se mai bucură de lumina lunii și intră, speriați, în adâncurile întunecoase, gândind că i-a apucat fără veste ziua.

După ce creștinul și-a dat duhul, femeile de casă încep a se boci și a se văită, despletindu-și părul și pe unele locuri strigând la urechia răposatului: au doară nu mă auzi? tare te-ai mâniat! mult ești supărat! și altele. În vremea aceasta bătrânele megieșe, adunate la țipetele din casă, pun căldarea sau ceaunul pe foc și încălzesc apa de scăldătoare. Scoțându-l din scăldătoare îl îmbracă în haine noui, cele mai de preț ce are. Mulți și le au pregătite din viață, mai ales bătrânele, dintre care unele și-au păstrat chiar hainele de mireasă. După ce l-au îmbrăcat curat, îl întind pe laviță sau pe o masă, pe unele locuri îl scot afară și-l așeză pe prispă totdeauna cu picioarele spre răsărit, punându-i în mâna o cruce de ceară cu un bănuț lipit pe dânsa, pentru plata vămilor văzduhului; însfârșit, îl acoper, câtu-i de lung, cu o pânză albă numită în limba bisericii „giulgiu”, iar în limba curgătoare numai „pânză”, de unde a și rămas vorba, ce se zice, când cineva e galben și istovit „par că i-au luat pânzele după obraz”. Apoi iau măsură cât e mortul de lung și-i fac un toiag de ceară, în care se pune și lumânărica, ce i-au ținut-o la darea sufletului. Toiagul este o lumânare de ceară, lungă, care se încolăcește în forma șarpelui și care arde la capul mortului cele trei zile înainte de înmormântare; și în alte trei zile, după înmormântare, se aprinde regulat la asfințitul soarelui, în locul unde și-a dat duhul. După ce l-au împodobit astfel, mai varsă femeile

undă de lacrămi însorită de obișnuite bocete, prin care îl întreabă: nu-i e milă de cei rămași? unde se găsește aşă frumos? «Cui mă lași, sprijinul bătrânețelor mele?» întreabă mama cu inima ruptă de durere. Iar bătrânul tată stă tăcut în picioare cu capul gol, împietrit de durere, ștergând din când în când lacrămile, ce nu le poate opri să nu se rostogolească po sbârcita-i și albita-i față. Atunci au prilej vecinele să-și verse și ele aleanurile trecute, să-și plângă copiii răposați, în care plângere, întovărășită de bocet, se aud vorbe ca acestea: Te duci unde e copilașul meu; să-i spui că mult e arsă inima mamei după dansul; zi-i să mi se arate mai des în vis, dragul mamei liliac».

După ce sî-au mai alinat durerea prin mânăgăierile ispitelor bătrâne, un vecin, meșter de sicrie, vine cu o trestie lungă și iă măsură mortului, apoi trestia aceia se pune în sicriu, alătura cu trupul. Unii bătrâni ce-și așteptau moartea din zi în zi, își au sicriul gata, lăcrat de mâna lor, și numai îl scot în tindă sau îl scoboară din pod, pentru a-i așeză trupul. În vreme ce se petrec acestea, un băiețan dă fuga la popa ori la dascăl și cere un prapur ca să-l razeme dinaintea casei ca vizitator de moarte, și totodată să-i poftească pentru cetirea stâlpilor, pentru noapte. Currând se vestește în tot satul și încep a veni, care când poate; fiecare nou sosit intră în odaia unde se află mortul, sărută icoana, și dacă răposatul era un bătrân, îi sărută și

mâna, apoi se dă la o parte și punându-^{și} mâna la gură, clatină din cap, oftează și zice: „Dumnezeu să-l ierte“. De se întâmplă cățivă în casă adunați, grăiesc între dânsii câte cevă de bine de răposatul, apoi rând pe rând se strecoară și alții le vin în loc, cu aceiaș rânduială. Unii, fără treabă sau mai prietenii ai casei, mai rămân de dau ajutor la pisătul grâului de colivă și altele; iar femeile se așteaptă de cernut pentru pomeni.

A. Lambrior

Prietenii îndușmăniți

Intr'o zi un ofițer de al nostru cercetând străjile noastre cele mai înaintate la Plevna, n'a găsit pe străjer în groapa anume pentru străjuire. Era seară, frig și vreme de iarnă.

El se duse înainte. Or fi venit poate Turcii, și-or fi prins pe străjer. Acest lucru se întâmplă des.

Când colo, ofițerul dă cu ochii de soldat, care sta pe un răzor și jucă zar cu un soldat turc.

Străjerii cei mai înaintați erau de multe ori și până la cinzeci de pași aproape de străjerii Turcilor. Ici Românul în groapa lui, dincolo Turcul tot în groapă. Românul se uită din vreme în vreme să vadă ce face Turcul, iar Turcul pe aceiaș urmă.

Și cum stăteau aşă, uitați de Dumnezeu acolo, câte o zi ori câte o noapte întreagă, se plătiseau. Dacă se potriveau doi morăcănoși, stăteau pitiți amândoi, și când își scoțeau vr'unul capul mai mult din groapă, cel lalt trăgea cu pușca. Își petreceau vremea pândindu-se cu plumbii.

Dacă se potriveau doi mai deschiși cu sufletul, să apucă de vorbă, când se întâmplă să știe Turcul românește — și știau mulți, mai ales cei depelângă Dunăre. Dar și altfel se pricepeau unul pe altul și ieșeau din groapă, se plimbau, își făceau foc, fără să-și spui cu vorba. Românul par că zicea Turcului: lasă-mă în pace, că te las în pace. Și nu trăgeau, ca și cum nici nu s-ar fi văzut.

Cel de care începuserăm să povestim, se împrietenise cu Turcul, dar niciunul nu a avut încrederea să meargă la groapa celuilalt și au jucat zarul la mijloc de loc. Acesta a fost pedepsit, fiindcă și-a lăsat groapa fără stăpân.

Un ofițer povestește altă întâmplare mai frumoasă:

Eră iarnă și ger de trozneau lemnele. Românul din groapa lui băgase de seamă că Turcul în groapa sa se trudea să-și facă foc, dar nu avea lemne. Pe lângă groapă erau niște vreascuri, și bietul Turc se întindea ba cu mâna, ba cu țeava puștii să tragă vreascuri spre el. Dar nu îndrăznea să-și scoată capul.

Românul jucă din picioare de frig și clănțea din dinți. El avea vreascuri destule în groapă, dar erau ude și n'avea nici chibrite, nici cremene. Încercase și el să-și facă foc, aprinzându-l cu împușcătura, și n'a putut.

Și se tot gândeau, ce bine ar fi să facă toărăchie cu Turcul, să aprindă un foc mare și să se încălzească amândoi. Dar poate Turcul nu știa românește, poate că în clipa în care

își va scoate capul să vorbească Turcului, Turcul îi va ținti un glonț în cap. Dar cine știe, poate Turcul tot acelaș gând îl avea.

In urmă a strigat Românul.

— Boo, Turcule, măi! Auz? Știi românește. Turcul pricepea puțin.

— Știu, ma. Da ce-i?

— Mă, omule, nu te trudi aşă. Ieși din groapă și adună-ți lemnele în bună pace.

— Ei, aş! Să tragi în mine cu pușca.

— Nu trag, Turcule. Uite, dacă nu tragi tu în mine, am să ies eu din groapă să-ți dau lemne, că am destule.

— Eu nu trag. Tu să nu tragi în mine!

— Nu te teme. Hai să ieşim deodată.

Și amândoi se iviră puțin, căci nu se încredeau, cu toate că niciunul n'avea gânduri rele. Își lăsără puștile pe margine gropei și s'apropiară. După ce s'au întâlnit și s'au văzut, li s'a topit toată neîncrederea. Românul a scos vreascuri de ale lui, a aprins focul Turcului, apoi și-a adus tăciuni în groapă la el. Și fiecare în culcușul său s'a încălzit. În urmă și-au schimbat și mâncarea. Turcul avea pâine și nimic altceva, iar Românul numai pastramă.

Altă întâmplare, povesteă unul dintre ofițeri; e tot aşă de vrednică să vi-o spun.

Era mare lipsă de lemne împrejurul Plevnei. Când s'au adunat oștirile creștine, erau păduri destule, dar în patru luni le-au dat gata. Pentru oștire s'aduceau lemne de foc dela Turnu-Măgurele, dar câte putea să-și aducă și câte le trebuiau!

Turcii, închiși în Plevna, o duceau și mai rău. Iși desveleau casele, ca să ardă acoperișurile, surpau casele mai mărginașe și ardeau lemnăria.

Eră spre Opanez un crâng. Dar eră tocmai în linia focurilor, aşă că nici Turcii, nici noi nu puteam aduce lemne, unii de groaza altora. Soldații mergeau noaptea și-și aduceau pe ascuns vreascuri. De multe ori se întâlneau de-aînnoștri cu Turcii; cei mai puțini fugeau, dar când erau deopotrivă, se încăerau. Deobicei plecau fără puști.

Intr'o seară un dorobanț se duse tiptil, își făcù sarcina de vreascuri. Când să plece, ia că-tă un Turc lângă el, cu sarcina sa. Adunau unul lângă altul și nu s'au văzut. Turcul eră galben și slab, se vede că de foame și de lipsuri, iar dorobanțul voinic și tare.

— Am să-l bat pe Turcul ăsta, gândeă dorobanțul, să nu mai vie pe aici.

Și cătând un băț mai gros, ca să-l măsoare pe Turc mai cu nădejde, îi făcù semn cu degetul și-i zise:

— Ia vino încoa, Turcule.

Bietul turc, nepricepând ce spune dorobanțul, venì tot într'un suflet la Român, se plecă jos și voi să ridice sarcina. El, adică, înțelesese după semne, că Românul îl chiamă să-i ajute să ridice sarcina.

Văzând dorobanțul cum s'au întors lucrurile, a început să râdă și i-a fost milă de bietul Turc. Și-a ridicat vreascurile, a mulțumit Turcului și a plecat.

Şi'n pădure, ca şi'n gropile de străjeri, de
de multe ori adunau vreascuri împreună, ni-
zami cu dorobanți. Işi ştiau necazurile şi unii
şi alții, şi cunoşteau vorba din bătrâni: „la-
să-mă să te las”.

Intr'un spital din Bucureşti au fost aduşi
într'o zi mai mulți Turci răniți. Toți erau triști.
Deodată unul începe să sară ca un nebun, să
vorbească tare în limba lui, repezindu-se la
un dorobanț rănit.

Turcul a luat de gât pe dorobanț și era
gata să-l sărute.

— Ce are Turcul ăla cu tine, mă? întreabă
doctorii.

— Suntem prieteni, d-le doctor. Lăsă-l să
mă ia de gât, că e bun om. Erau de strajă
amândoi, și plouă. Eu n'aveam de mâncare
și-mi era foame de nu mai puteam. M'apu-
casem de vorbă cu el, și fără să ne înțelegem,
ne vorbeam prin semne. Nu ne prea aflam în
gânduri, și el tot da cu peki-peki. În urmă
înțelegând că n'am de mâncare, mi-a asvârlit
o bucată de pâine.

„După vre-o câtevă săptămâni, când a căzut
Plevna, dau de el pe sesul Vidinului, rănit la
picior și trântit pe zăpadă. Când m'a văzut,
i s'a luminat fața și a început iarăș cu peki-
peki. I-am legat rana, l-am luat în spate și
l-am dus la ambulanțe. De atunci nu i-am
mai văzut până acu.”

G. Coșbuc

Pe Dealul Plevnei

E'n amurg. Pe deal Bulgarul
Liniștit își mâna carul.

Roțile nu știu că plâng
Dealul, pe-unde omul mâna,
Nu știu boii, că 'n țărână,
Pe-unde trec, e numai sânge.

Noaptea 'ncet, încet scoboară,
Lilieci prin aer zboară.

Pe unde a fost cumplire odată
Doarme acum întreagă fire;
Peste-un iad de svârcolire
Cade o pace întunecată.

Numai luna e pe lanuri
Dar mai sus, pe sub rădanuri

Unde-a curs ferbinte plumbul,
Duhuri vin din vreme 'n vreme,
Cât e noaptea 'n dealuri gême
Și se sbuciumă porumbul.

G. Coșbuc

J a s i i

Frumosul oraș, care a fost, timp de trei veacuri, capitala Moldovei, se întinde pe coastele revărsate spre miazăzi ale dealurilor „Copoul” și „Sorogarii”. În spate, un arc de măguri acoperite de codru se înalță din lunca Prutului și-l apără de crivăț. În față, peste valea Bahluiului și a Nicolinii, se ridică un alt șir de măguri, unele împodobite cu vii și cu grădini, altele desvelite, odihnind vederea pe pașiștea lor verde, întinsă, luminoasă. Pe coștișele lor răsar vechile mânăstiri: Cetățuia, Galata, Frumoasa, Bârnova, cu ruini de palate, sub zidurile cărora dorm atâtea amintiri de glorie și suferință, din învăluitul și mult zbului matul trecut al Iașilor. — Cuprins cu ochii de sus depe Răpedea, orașul îți infățișează una din cele mai frumoase priveliști. Biserici, case, străzi, curg toate de vale, năbind, cu minunata lor cascadă, revarsarea celor două dealuri, din creștet până 'n poale. Ce păcat că nu-i, în locul Bahluiului, o apă mai mare!... Să treacă Bistrița pe-aici n'ar fi pe lume o așezare de oraș mai mândră și mai fermecătoare. — Incep umbrele să se lungească Soarele-și împrăștie cele din urmă raze pe turlele

bisericilor. Mă scobor încet pe strada largă, liniștită, ce spintecă orașul din zarea Copoului până în Valea Socolii. Trec pelângă grădina

Biserica sfintilor Trei-Ierarhi.

publică, așternută 'n stânga pe podișul măgurii, și pelângă mărețul palat al Universității, — de-o parte și de alta, în mijlocul

curților cu parcuri în fund, se înalță case mari, bătrânești, a căror vechime și strămoșească simplitate îți duc gândurile departe, în lumea care a strălucit odinioară, la viața povestită prin cronică. Parcă te aştepți să vezi ieșind, pe balcoanele îmbrăcate 'n ederă, chipuri de Voevozi, cu barba albă, domnișe palide, visătoare, în rochii lungi de mătăsa, și logofeți, și vornici, cărmuitorii țării depe vremuri. — În vale, lângă Mitropolie, se ridică, reînoit de curând, biserică sfintilor Trei-Ierarhi, durată de Vasile Lupu. Zidită toată de piatră, cu sveltele-i turle, în minunăția de horbotă de sculpturi, amintește mândra podoabă a Curței de Argeș.

Mă opresc în fața statuiei lui Ștefan cel Mare. Soarele-a sfînțit. Incep să se aprindă felinarele. Treptat zgomotele orașului se depărtează, se sting. În evlavia acestei liniști, falnicul Voevod, călare cu coroana pe cap și sceptrul întins, cum trage frâul cu stânga și apasă piciorul 'n scară, desfăcându-și pieptul de sub manta-i de bronz, pare că s'a oprit dinaintea palatului, în răstimpul a două bătălii, să cuvânteze sfetnicilor țării. În ținuta, pe chipul și 'n gestul lui e mândria gravă a Domnului, care cumpănește în mâna soarta unui neam, și seninătatea biruitorului, care a stat în lupte mari și a răpus vrăjmașii, ce îngroziau lumea cu vâlva puterii lor. Privirea lui arată dusă, adâncită departe, dincolo de hotarele Moldovei...

Despre proverbe

Nu atâta fondul, cât forma lor e, cauza că proverbele sunt ceiace sunt și că trăiesc. Poporului îi place forma lor, și numai prin formă pot ele să se întipărească în mintea mulțimii. Proverbele au forma stereotipă, cristalizată. Nimeni n'o poate schimbă, tocmai fiindcă poporul atâtă a sucit și a răsucit la o formă până a redus-o la cea mai simplă și mai plastică expresiune. De aceia proverbele sunt tipurile și sintactica literară. Ca să dea proverbului viociune și plasticitate, poporul aleargă la fel de fel de mijloace artistice.

1. *O scurtime neobișnuită.* Urma alege. Dacă dai, n'ai. Ai carte, ai parte. Cine face, lui își face. Azi mie, mâine tie. Stai strâmb și judecă drept. Greu la deal și greu la vale. Și-a găsit sacul petecul. Toate merg după neam.

2. *Rima.* Mai bine azi un ou, decât mâine un bou. Nu e suis, fără coboris. Bună țară, rea tocmeală. Cu un rac, tot sărac. Ori Stan, ori căpitan. Sutele mărită slutele. Din țânțar ar-măsar. Năravul din fire, n'are lecuire. Câte bordee, atâtea obicee. Marea cu sarea. Gura aduce ura. Capul face, capul trage.

3. *Spiritul și gluma.* Țiganul la mal se neacă. Prinde orbul, scoate-i ochii. Nu strică orzul pe gâște. Ca nuca 'n perete. Du-l la nuntă, să-ți zică și la anul. Trage nădejde ca spânul de barbă. Frate ca frate, brânza pe bani. Femeia a îmbătrânit pe dracul. Se uită ca dracul la popă. Brânză bună în burduf de câine. Pe uliță chiriiță și acasă chisăliță.

1. *Tropi și figuri.*

2. *Fraze eliptice.* La plăcinte înainte, la război înapoi.

Fraze enigmatice, paradoxale, contrastul. Na-ți-o frântă, că ți-am dres-o. Soarele să-mi fie bun, luna s'o mănânce vârcolacii. Bun e Dumnezeu, meșter e dracul. Fă bine și așteaptă rău. Bani albi pentru zile negre. La aşă cap, aşă căciulă. Unde nu-i cap, vai de picioare. Cine dă, lui își dă.

Inceputuri în formule stereotipe.

a) *Nici-nici.* Nici drac să vezi, nici cruce să nu-ți faci. Nici carne cu oase, nici frigarea arsă. Nici în car, nici în teleguță. Nici să-l vezi, nici să-l visezi.

b) *Mai bine.* Mai bine sărac și cinstit. Mai bine azi un ou, etc... Mai bine la colț de țară și la mijloc de casă. Mai bine o zi șoim, decât o vară cioară. Mai bine cu un voinic la pagubă, decât cu un nevoiaș la câștig.

c) *Cum-aș.* Cum e turcul, aşă pistolul. Cum e sfântul, aşă tămâia. Cum e domnul, aşă e sluga. Cum îți așterni, aşă vei dormi. Cum îți cântă, aşă să joci. Cum e țiganul, aşă-i ciocanul. Cum îți-e bună ziua, aşă îți-e mulțumita.

d) *Cine.* Cine dă, lui își dă. Cine mânează,
nu întunecă. Cine întreabă, nu greșește. Cine
are bătrân, să-l vândă și cine n'are să-l cum-
pere. Cine nu 'nțelege de vorbă, nu 'nțelege
de ciomag. Cine tace, mai multă treabă face.

---

30. Mănăstirea și Peștera Polovraci

Pela toacă plecăm spre Polovraci peste dealurile ce se culcă pelângă poalele muntiilor. Vremea-i frumoasă și drumul bun. După vr'un ceas de urcușuri și scoborîșuri printre porumbiști dăm în satul Baia de fier, așezat pe o costișe clisoasă, spartă de gropniță — băi din care se scoteă odinioară fier pentru trebuințele țării. De aici ne lăsăm în valea adâncă a Oltețului și mergem puțin în sus, pe matcă. Râul curge repede și zgomotos printr'o rariște de anini subțiri și svelți, ale căror ramuri se îndoae și acopăr drumul cu bolți de frunziș. Trecem prin vad și urcăm pieziș malul înalt și râpos din stânga. Deasupra ieşim într'un șes larg și neted pe care e așezat satul Polovraci Mănăstirea, unde ne găzduim pe noapte, e retrasă mai în fund, într'o margine de câng, la ieșirea Oltețului din munti. Un zid vechiu de piatră amestecată cu cărămidă împrejmuite este acest adăpost liniștit, în care pusnicesc șapte călugări. O curte îngustă, acoperită de iarbă, în mijloc bisericuță, zidită la 1704 de jupân Danciu Părăianu;

în tindă, pe păretele din față e zugrăvit iadul — spaima păcătoșilor ; lângă ușă, de ușorul din dreapta stă scris cu slove vechi de mâna lui Tudor Vladimirescu : « Am venit și eu robul lui Dumnezeu la această sfântă și dumnezească mănăstire pe vremea dela 821 Maiu 28 în zilele lui Alexandru Ipsilant V. V. Sluger Vladimirescu ». De jur împrejur chilii vechi, joase — unele părăsite și dărăpăname ; aripa dinspre Olteț, mai înaltă, mai arătoasă, își înșiră în lungul pridvorului odăile arhondaricului și ale stareției, ale căror ferestre mici privesc ca niște ochi bătrânești la cei doi molifți înnalți și falnici din fața bisericii : puternici și nepăsători de anii cari trec, ei își ridică în slăvi bogata lor podoabă de cetini pururea verzi, pe când în jurul lor toate se 'nvechesc și se părăduesc.

A doua zi de dimineată plecăm la « peșteră ». Mergem din vatra mănăstirei ca o jumătate de ceas, în sus pe spintecătura Oltețului. O cărăruie sucită ne duce prin crăpăturile părelui din stânga ; ne urcăm pe brâe înguste de piatră, pe margini de prăpăstii, pe unde de-abia trecem agățându-ne uneori cu mâinile de colțurile stâncilor ; jos, sub noi, la adâncimi amețitoare urlă vâltorile Oltețului. Intrarea peșterei e largă și se aseamănă cu tinda unei biserici mari scobită 'n piatră. Călugărul care ne însotește aprinde-o lumânare de ceară și păsește 'ncet înaintea noastră. La slaba lumină ce joacă pe pereții umezi și întunecos ai peșterii vedem o bogătie uimitoare de strai

lactite și stalagmite — ciucuri mari de piatră atârnăți de tavan, ca niște țurțuri de ghiață, gata să se împreună cu alții ce cresc de jos în sus — plăzmuirea minunată a picăturii de apă, care, strecându-se prin steiuri, în mii și mii de ani de stăruință, cioplesc stâncile, topesc piatra, și face din ea ce vrea. Înaintăm mai bine de-o jumătate de ceas în uriașa hrubă, ale cărei bolți răsună fioros de pașii și de glasurile noastre, și de pe ai cărei pereți întunecoși par gata să se desprindă tot felul de vedenii fantastice: balauri încolăciți pe stânci năruite, trupuri trunchiate, brațe întinse 'n întuneric, animale diforme, monștri ce te privesc amenințători din firidele lor negre, chipuri omenești învălite 'n zăbranice de piatră.

— Mai ține mult astă părinte?

— Ehei, domnișorilor, zile întregi să mergem, și nu-i dăm de capăt. Am auzit și eu din vechi că sparge pe dedesupt două șiruri de munți și răspunde tocmai în Transilvania.

Gândul că ne-am putea rătăci, c'am putea rămâne fără pic de lumină în boștura aceasta umedă și fioroasă, ne taie pofta de a merge mai departe.

Și lung, îngrijitor de lung ni se pare drumul la întoarcere. Călugărul ne spune că 'n vechime a fost aici capiștea păgânilor, și — ca și cum le-ar fi văzut aevea — ne povestește cum a trăit în tainița asta Zamolxe, zeul Dacilor, --- cum, odată din bătrân s'a făcut Tânăr și-a mers de-a îmbărbătat poporul la luptă, — cum, însfărșit, după ce au răzbătut pe-aici

Romanii și s'au măsurat viteaz cu viteaz, și a văzut el prăpăduș și risipa norodului lui, de jalea înfrângerii a închis ochii și s'a făcut duh, și 'n clipa aceia s'a deslegat, așă din senin, o vijelie cumplită, și s'au răscolit stihile toate, cât din învălmășagul lor, pământul s'a lămurit cu altă față, cu alte neamuri și cu alte legi, — și deatunci ne tragem noi Români, suflet nou și 'nvăpăiat, trezit în zile de visor, din zăngănit de paveze și zbărât de săgeți... iar stropii ce se preling și picură și azi din steiurile acestea sunt lacrimile lui Zamolxe...

Insfârșit! Când ne-am văzut iar la lumină, ni s'a părut c'am inviat din morți. Afară era soare. Codrii aburiau. Un dulce miros de răsină îmbălsămă aerul căldicel. În vale răsună ca un tropot de cai, goana năprasnică a Oltețului. Sus de tot, în limpezișul cerului albastru, se 'nvârtiă încet, în roate lungi un vultur cu aripele întinse.

---

31. În Vîlcea

Pela nămezi pornim înainte pe șoseaua netedă, care tae de-a curmezișul dealurile ce se lasă din Poalele Părângului și se întind buziș între Olteț și Olt până în câmpiiile Romanătilor. Văi și coline sănt încestate de soarele arzător de Iuliu, și nici o abureală de vânt. Iarba și tufole prăfuite depe marginea drumului pălesc, ca bătute de pară. În depărtare, miriștile scânteiază. Pe imăsurile desvălite oile stau grămadă, cu botul în pământ, înghesuite una într'alta, ca să-și ţie umbră. Crâmpei de nor nu se zărește, — tot cerul pare că arde deasupra noastră. Aerul tremură de zăpușală, și ochii ne dor deatâta lumină. Intr'un nor de praf, și urmăriți de o droae de câini, cari ne asurzesc, străbatem satul Fometești, așezat la curmătura dealului Gurguiata, în spatele muntelui Slătioara; și pela toacă ajungem în Târgușorul Horez, aşternut pe ocnina Ursanilor, cu dughenile lui mici însirate deoparte și de alta pe-o singură uliță. Mai mergem o jumătate de ceas printre dealuri acoperite de păduri și sosim la mănăstirea

Horez, întemeiată de familia Brâncovenilor către sfârșitul veacului al șaptesprezecelea.

Aici sătem în mijlocul județului Vâlcea, podoaba mândrei Oltenii și unul din cele mai frumoase ținuturi ale țării. Multe și minunate lucruri are de văzut călătorul în Vâlcea. Nu mai când îi străbați văile ei încântătoare, umbrite de livezi, spintecate de izvoare repezi și acoperite de lanuri îmbelșugate, înțelegi și grija cea mare cu care-și zidea locuințile și

sfânta dragoste de pământ a vechilor moșneni, cari se întăriau, ca în niște cetăți, în culele lor înalte și în zilele de neliniște și de năvăliri trăgeau plugul sub șopron, zăvorau ușile de fier și s'așezau cu flintele la metereze. S-au împărțit gospodăriile deodinioară, moșiile s-au dumicat pe multimea gurilor, multe din averi s-au înstrăinat, și culele — micile castele ale Vâlcenilor — s-au părăginit. Astăzi, urmașul vechiului moșnean, stăpân pe-o palmă de loc

— „boer încins cu tei“, — își pune drobul de mămăligă în sân și încalecă pe deșalate o umbră de cal; dar nu-l supune nevoia, și când îl întrebi de unde-i, își dă căciula pe ceafă și-ți răspunde semet: «sânt Vâlcean» — ca și când tot județul ar fi al lui. Și are într'adevăr de ce să fie mândru. Acestei bogate fășii de pământ, ce se lasă din culmea Plătăneștilor ca o perdea lungă și grea, cu falduri largi natura i-a dat cu amândouă mâinile din toate frumusețile și din toate comorile, cu care-i înzestrată țara românească. Pâinea și sarea — simbolul strămoșesc al îndestulării și al ospitalității patriei noastre — se găsesc în Vâlcea și saturi un popor. Pe valea Oltului dela Ocna în jos, vezi numai lanuri de grâu, fânețe și în tinse ogoare de porumb. La miazăzi, chiar în pragul județului, cum vii dinspre Romanăți, ai în față dealul viilor, yestitele podgorii dela Drăgășani, păduri de nuci seculari și de pruni îmbodobesc colinele cât vezi cu ochii; de la Gura Cernișoarii în sus, între Olteț și Olt, Vâlcea e o livadă încântătoare cu văi străbătute de ape limpezi, cu pajîști înflorite pe sub poalele codrilor, cu sate vesele pe marginea râurilor, cu drumuri albe și netede, ce săstern ca niște dungi de lumină pe brâele verzi ale dealurilor. Și bogăția aceasta de priveliști atrăgătoare dealurile și frumusețile acestui pământ bine cuvântat, au croit o fire mai deosebită țăranului de-aici. În privirea lui deșteaptă, în portul lui îngrijit, în umbletelui lui semet, cu pieptul înainte și cu fruntea sus

în vorba lui cumpănită și desghețată, și în felul cum te întâmpină și te ospătează în cei patru pereti ai lui, are cevă din măreția blândă a naturii care-l încorajoară, din dărcenia largă a pământului pe care trăește, din aerul curat și sănătos pe care-l respiră. Dela cea d'întâi vorbă, de cum îți zic „bună ziua“, simți că ai de-a face c'un om de ispravă, gata să-ți dea un sfat bun, o mâna de ajutor, dacă e nevoie și asta — fără socoteli negustorești, fără nici un gând de răsplată, mulțumit că i-ai adus prilejul să facă și el un bine, Și câtă plăcere simți să vezi cum își iubește țăranul Vâlcean toate lucrăsoarele gospodăriei lui, cum caută să le înfrumusețeze, și în tot ce face să pue cevă din sufletul lui, din gustul și priceperea lui, din darul mâinilor lui meștere și răbdătoare. Mă oprisem la o casă țărănească depe valea Cernei, și mă uitam cu drag la poarta ogrăzii — o poartă grea de stejar, lucrată toată în sculpturi migăloase, cum se luceau în vremile vechi și bune ușile sfintelor biserici.

— De cine e făcută poarta asta aşă frumoasă! — întreb pe Tânărul gospodar, care ne rugă cu stăruință să poftim înăuntru.

— A, e de mult — a fost casa bătrânească... e făcută de-un unchiu al tatei, Ilie Rotaru ii zicea lui.

— Azi, nu se mai fac lucruri de astea...

— Ba, pe-aici se fac. Lucrăm și noi, aşă, cât ne taie capul.

Și ne-a dus în casă, și ne-a arătat un răz-

boi de țesut, și un gherghef, și o furcă de tors, și multe alte scule de-ale casei, lucrate toate de mâna lui, împodobite cu tot felul de înflorituri săpate 'n lemn, ca de cel mai ișcusit meșter.

Și ce simplu, ce frumos ne spunea, zâmbind de mirarea noastră:

— Astea, iarna le lucrăm, când nu prea avem ce face... Stăm la vatră și ciopârțim și noi, ba una, ba alta, ca să nu ședem de geaba, și ca să mai treacă ziua. Nu-i vorbă, tot atâtă se toarce și c' o furcă mai aşă, dar parcă-ți umblă mâna mai ușor pe-o sculă frumoasă, și, nu știu cum, iese și lucru mai curat. Și pe urmă, rămâne la feciori, și-și aduc și ei aminte, — cum pomenim și noi, bunăoară, pe unchiu tatei. De câte ori ne uităm la poarta lui, parcă-l vedem pe el...

Grija aceasta de a-și legă viața de-un lucrușor care va rămâneă pe urma lui, la care se vor uită feciorii cu drag, când el nu va mai fi, — această duioasă întindere de brațe, a celui care se duce, spre cei carior să vie, este semnul unei simțiri alese, și al unei bunătăți largi, înălțătoare, pe care țăranul Vâlcean pare c' o respiră cu aerul sănătos al văilor și al padurilor cari-l încunjoară.

---

32. Pe cheia Bistriții

Dela mânăstirea Horez în sus, locurile se sălbătăcesc, văile-s tot mai înguste și mai râpoase, dealurile acoperite de păduri se încolăcesc, se încalecă și închid zarea din toate părțile. E aşa de adâncă și de sfântă tăcerea, că înaintezi cu grija, pare că ți-e frică să nu deștepti, cu zgomotul trecerei tale, cine știe ce ființi legendare adormite de sute de ani în liniștea acestor pustietăți. După vr'un ceas de drum cotit prin strâmtori și desușuri întunecoase, auzi un vuetu, o gâlgâire de izvoare, ca și cum o stăvilă s'ar fi abătut deodată din calea undelor nerăbdătoare, — valea se deschide, codrii se trag la o parte, o priveliște neașteptată, negrăit de mândră, se înfățișează ochilor. Sus, pe brâul muntelui din față răsar dintre copaci turnulețele Mânăstirei Arnova, sfânt lăcaș în care se odihnesc oasele bunului și milostivului nostru Domn Matei Basarab. Jos, la poalele muntelui, pe malul drept al Bistriței să-șterne o poiană de toată frumusețea, în mijlocul ei se ridică zidurile cenușii ale Mânăstirei Bistrița, clădire mare, arătoasă, —

întemeiată acum patru sute de ani de Barbu Craioveanul ban al Craiovei, unul din stâlpii vechei și puternicei familii a Pârvuleștilor, cu care domnii, pe vremuri, căutau să se înrudească, pentru mai buna pază și îngrădire a tronului.

De-aici încolo nu mai poți răsbate decât cu piciorul. Chiar din spatele Mânăstirii intri în cheia Bistriței. În lumea prăpăstiilor să a vâltoarelor tot muntele e crăpat de sus și până jos, și pe fundul acestei tăeturi, între înalți pereți de piatră, s'asvărle Bistrița, vijelios bătându și nahlapii.

Morții străluciți ai neamului

Iar pe lumea ceealaltă scoborând acum flăcăii,
Cei căzuți la Vid pe dealuri și pe șesuri la Vidin,
Câți sosesc pe rând în stoluri, adunați în gura văii
Stau să aștepte alte gloate, câte se vedea u că vin
Unii șterg de iarba udă câte-o sabie 'ncruntată,
Din pulpana hainei alții săngele dușman il storc.
Și se laudă cu toții și vorbesc cu toții-odata
Precum fac biruitorii din răsboaie când se'ntorc.

Când văzur' această gloată, toți acei ce'ndușmăni ră
Pe Rămăni de-alungul vremii, plini de spaime

*Si s'au resfirat în noapte, precum fumul se resfiră
Si din margini mai spre margini se topeau
neconenit.*

Cu genunchii plini de tremur și cu suflul morții neconștient,
Marți, în gură.

*Morți erau de-a două oară, ca ntr' al Orcului noian
Luptătorii din Ahaia când îngălbeniți văzură
Strălucind prin noapte coitul comandantului troian*

*Dar ai noștri, morți de veacuri, căți pieriră prin
răsboie
Apărând a lor credință și pământul românesc,*

Stau cu ochii țintă 'n noapte și-a lor mijloc îl
îndoaiе

Ca s'aprobie privirea de minunea ce-o zăresc:
Văd Români, și-aud cuvinte românești! De-ai
lor cu toții!

Umilit venia, iar astăzi ce trușaș acest popor —
Și 'ndrăsnind dintâi o seamă, vin sfioși să-și
vadă soții,

Tot mai mulți, cu toți 'n urmă ies grabiți din
noaptea lor.

Și precum în neastâmpăr paseri grabnice cu sborul
Să tot strâng de pretutindeni toamna ca să plece
'n stol,

Astfel s'adunau Români și sporeă mereu poporul
Celor morți umplând de vuet câmpul mai nainte
gol.

S'a mișcat acum de-a valma toată lumea 'n
locuință

Umbrelor, sunând ca marea și 'ntr'un sbucium
neîntrerupt,

Iar de-atâta nor de Duhuri ce-și vădeă prin
glas ființă,

Se păreă că-i românească toată lumea dedesupt.

Străbatând genuni cu mersul nesfârșită li-e
venirea,

Ca potopul de puternici și nebiruiți ca el —
Câți pieriră făr' de urmă copleșiți de năvălirea
Asiei, și-arcași cu glugă, din câmpiile lui Gel.
Câți au înroșit cu sânge râuri mari și-ascunse
plaiuri

Când prin văile bulgare Ioniț' aveă locaș,

*Si frumosul grai al nostru printre bâlbaîte
și-l păstrau, murind sub steagul ducilor de
Făgăraș.*

Iată-i însuși vin în frunte cei ce-au cârmuit
norodul,
Principii din munți și Banii cu viteze fiare'n
scut,
Și cu Negru Vod' alăluri vine Dragoș Voevodul,
Unul fost la Olt de pază, celălalt străjer la Prut.
Și-Alexandru-al cărui nume și-astăzi codrii-l
mai îngână,
Tânăr și părând ca Hector cel cu coif fluturător
Când cu sulița-i grozavă falnic răsucind-o 'n
mână
Sare 'n mândru-i car și umple câmpii Troiei
de omor.

Trăsnete-al mâniei noastre, Mircea, tu iușește-ți
pașii!
Adă-ți gloatele ce 'n clița bine-potrivitei vremi
Prins-au fulgerul cu palma! Braț, ce pustiind
vrășmașii,
Dunărea ca soț de luptă, munții te-ai trudit
să-i chiemi.
Ce vei fi gândit tu, Mircea, când vedeaï pornit
cum vine
Peste munți și peste ape ca furtuna, Ilderim?
Vai, putem noi azi pricepe sufletul ce-a fost
în tine,
Mai avem simfire în inimi ca'n de-ajuns să
te slăvим?

Iar dincolo vine 'n goană cel ce'n numărare zile
A clintit temeiu lumii și-a oprit și vremea 'n loc.
Cel cu nume sfânt de-Arhanghel — cu-al tău
nume, Mihaile,

Tot ca tine de puternic și cu sabie de foc.
Munții se retrag din cale-i, iar protivnica sa bardă
Intră'n fier ca'n lemnul putred, pui din
oltenescul leu!

Foc de n'ar mai fi, și lege ca nimic să nu
mai ardă,

Foc ar naște iar pe lume ochii acestui Prometeu.

Și cu el Farcaș și Stoica, și 'nvârtindu-și
buzduganul

Doi Buzești, ducând și spaimă și-al pieririi
'nghet cu ei!

Spuie Neajlovul, Sinane, câte oști pierdù Sultanul,
Și Selimberul să spue cum ți-a fost, nebune-
Andrei?

Amurat, ți-duci aminte, cum sosi grăbit odată
Și era să-ți spargă poarta ca sa-ți intre 'n

Tarigrad?

Și ce cale-avea să facă! Dar s'a tânguit vr'odată
Fulgerul că-i drum departe dela nor până la brad?

Iată-l însă cel din cuiubul pus de-oștenii teutonici,
Ștefan, tu 'n de-apărare al Românilor, venind
Suflet mă 'n toată strălucirea câtă 'n cronică
Scrisă e pe vremea când el țara străjuind
A făcut din se-un munte și-a 'nhățat și regi
de plete

Și, arând de ciudă câmpul, puse 'n jug dușmanii
lui —

Pe mănuuchiul spadii sale mâna lui tot caldă stete,
Căci el nu știuse 'n viață cum s'anină spada
'n cui.

El și-aici e 'ntreg în arme și purcede aprins
pe cale
Par' c'apururi vede tn față Racovâ și Podu-'nalt,
Iar de vuful mulțimii și de coifuri și de zale
Tremură, răsbit de spaimă, tot tărâmul celălalt
El și-aici e vântul iernii. și dușmanii săi sunt
pleava,
Urcă munți fără de plaiuri, trece Dunări fără
pod —

Faceti loc! Sosesc ca râul luptătorii din Suceava,
Trec voinicii cei năpraznici ai lui Ștefan Voevod!

Și Ion Cumplitul Vodă, jalnic schilăvita strajă
A Moldovei, scut puternic al poporului de rând,
Și ne'ntricoșatul Tepeș, Petru Rareș a lui Majă
Vin cu toții de prin noapte, gloate'n urmă-le-
aducând.

Și hatmani și capi de oaste—dați-mi voi acum
o sută
De vieți, ca să am vreme să-i numesc aici pe toți!
Și tu neam român, tu astăzi stai cu inima
pierdută,
Făr' de Zei te crezi pe lume și pustiu tu te
socoți!

Iată-ți gloria de veacuri! Umbre mari din lumea
moartă,—
Ah, că n'am eu glas de tunet ca să pot să le
rechiem —

Ne avem și noi Olimpul, și pe-a veșniciei poarta
Am intrat și noi; și 'ntr'insul Zei fără de
moarte-avem!

Ce-ți aluneci plini de jale ochii umezi pe ruine
Neam al nostru, ca să judeci drumul
schimbătoarei sorți?

Soarele din noapte ieșe, din mormânt puterea vine
Nașterea cea viitoare ne e 'n lumea celor morți.

G. Coșbuc

Câmpia libertăței

Un episod frumos, poate cel mai frumos din întreagă istoria Românilor de peste munți, a fost fără îndoială adunarea «celor patru-zeci de mihi» pe câmpia Blajului, numită de atunci Câmpia Libertății.

E frumos numele acesta! O câmpie unde aveau să se adune Români ca robi clăcași, ca neam suferit numai de milă pe pământul strămoșilor săi, și de unde aveau să se întoarcă liberi și stăpâni în țara cea largă a Ardealului.

Ei s-au adunat în sfântul nume al libertății, cu dorințe drepte, cu aspirațiuni mari și cu speranțe vrednice să fi fost împlinite de Dumnezeul celor asupriți. Cât entuziasm și câtă iubire de limba și de legea românească umplea amărâtele inimi ale țărănilor, care pe jos, venind cu traista cu merinde în spate au scoborât de prin mînile și au călătorit câte-o săptămână și mai multe, de prin îndepărtatele ținuturi, până mijlocul țărei, pe câmpia destinată să vada într'o zi pe întinsul ei aproape pe toți bărbații neamului român din Ardeal. Aproape pe toți, căci deși adunarea

se numește a celor „patru-zeci de mii”, pe câmpia Blajului se adunaseră dintâi peste o sută de mii de bărbați, toți cei în puterea vârstei, dar amânându-se adunarea din porunca guvernului unguresc, mai mult de jumătate din cei adunați, neputând să aștepte mai mult de două-zeci de zile — cât eră până la ziua hotărâtă pentru adunare — au plecat îndărăt. Dar a fost minunea aceasta! A fost! La un semn dat, la o singură chemare vorba a mers din sat în sat, din munte în munte, și într'aceaș zi, într'acelaș loc, au curs de pretutindeni bărbații neamului: peste o sută de mii de bărbați! Și erau mai toți țărani, care și-au lăsat sapa și plugul în brazdă, eră — primăvara — și au alergat sute de chilometri ca să se înțeleagă asupra stărei lor politice și cu toții într'un gând să-și ceară dreptul.

Ori care ar fi fost urmările acestei adunări, lucru de căpetenie pentru noi este faptul, că Români s-au adunat aşă de mulți și aşă de iute. S'au concentrat ca trupele, la o comandă. Au rămas, într'adevăr, toate satele goale de bărbați, în tot cuprinsul țării: numai femeile, numai copiii și bătrâni numai cei bolnavi și cei neputincioși au rămas prin sate. Și aşă, în cele dintâi zile, pe câmpia Blajului erau într'adevăr toți bărbații români ai Ardealului, căți erau în stare să poarte arme, toți cei ce puteau să formeze batalioane, ca națiune înarmată, și să înalțe steagul mântuirei. Iată, îmi vine în minte numerătoarea de bărbați pe care o face cartea lui Moisi și îmi vine să zic

ca biblia: „Și i-au numărat pe ei, pe toți purtătorii de arme ai neamului și au găsit că numărul lor eră de două-spre-zece ori câte zece mii“.

Eră în anul 1848. Ungurii se revoltaseră, constituindu-se într'un stat declarat independent de Austria și voiau să alipească de Ungaria Ardealul, care pe atunci era Principat, cu Domnul său, cu dieta sa, cu drepturile sale. Ungurii se sprijineau pe cetăți puternice, aveau oștiri multe, bani din deajuns, arme destule, apoi aveau oameni politici mari, oratori buni, și poeți care inflăcărau poporul. Români simțeau pericolul, că ei pierd Ardealul, că Ungurii vor să-i pue într'un jug nou. Ei țineau cu Impăratul Austriei, împotriva căruia se răsvrătiră Maghiarii. Români ar fi stat pe loc, dacă nu iar fi silit Unguri să se dea de partea lor. Asta n'au voit s'o facă, și au trebuit să apuce armele contra Ungurilor. Dar Români n'aveau nici cetăți, nici oști, nici arme, nici bani, nici oameni politici și nici poeți — singura poezie războinică „Deșteaptă-te Române“ a fost scrisă mai târziu, după ce au inceput vărsările de sânge.

Ce eră să facă Români? De unde s'o înceapă? Ce voiau să ceară? Să se împace cu Ungurii, ori să li se opună? Și cum și cu ce să li se opună? Conducătorii Românilor, de groaza unui război civil, începură să învețe poporul român să se împace cu Ungurii. Poporul însă nu voia să știe nimic de o împăcare. Aveau dreptate și conducătorii: nu se

încredeau în bărbăția poporului, nici în puterea zdruncinată a împărăției Austriace, nici nu nădăjduiau să le ajute măcar norocul.

Și era o zăpăceală în suflete. Atunci un Tânăr, advocat, fost mai târziu în urmă profesor și la Universitatea din Iași, Simion Bărnuț, a avut curajul să spună pe față într-o proclamațiune către popor, ce vreau Românilor, de unde să înceapă și cum. Proclamațiunea lui, tipărită în mii de exemplare, s'a împrăștiat pretutindeni, și deodată tuturor Românilor, zăpăciți până acum de atâtea încurcături, li s'a luat vălul depe ochi. Acum știau ce să ceară și ce să facă; ideile lui Bărnuț devină idei fixe pentru toți ardelenii și nimeni și nimic nu i-a mai putut abate.

Cel dintâi lucru cerut de Bărnuț, era ca guvernul să dea voie Românilor să se adune cu toții într'un congres în care să ia hotărîri. Dar dintră începutul începutului, conducătorii români nu credeau, că guvernul unguresc le va da voie Românilor să se adune. Dar, adunase-vor Românilor? Veni-vor ei cu drag și cu curaj la adunare? Gândul era frumos, dar greu de îndeplinit.

Bărnuț însă, cu ai săi, nici n'a așteptat permisiunea guvernului, ci singur a fixat o zi — Duminica Tomei — în care să se adune Românilor. N'au tipărit chemarea la adunare, ca să nu o vadă Ungurii; chemarea s'a făcut numai prin scrisori și vorbă.

Și stai acum de te miri de lucru ce s'a întâmplat. Ca să pui o țară întreagă în cunoș-

tința unui lucru, îți trebuie vreme multă. Lozinca «Dumineca Tomei» trebuia să străbată prin toate cătunele, prin cele mai înfundate văi ale Ardealului, prin munți, pela stâni pretutindeni pe unde trăia vr'o suflare românească.

Atunci a început un fel de poștă vrednică de admirare. Oamenii lui Bărnut au trimis scrisori în câteva puncte ale țării, vestind pe preoți de «Dumineca Tomei» și rugându-i ca numai decât ei să scrie altor preoți, iar aceștia altora și aşa mai departe. În data ce sosea scrisoarea în sat, adusă de un țăran în fuga calului, preotul o cetea și numai decât zece țărani, care pe jos, care călare, pleau spre zece sate din apropiere ducând vestea. Iar dintr-aceste sate pleau alții spre alte puncte. Înșiși preoții vestiți odată, dacă n'aveau oameni la îndemână, se aruncau pe cal și în goana calului duceau vestea în satele vecine. Si eră o mișcare de furnici. Se întâmplă ca un preot să fie vestit din cinci șase părți deodată, cum se încrucișau veștile, pentrucă tot mai bine să vestești un om de șase ori decât să rămâie din întâmplare nevestit.

Si aşa s'a făcut ca vestea despre Duminica Tomei a fost a treia zi cunoscută de întreaga suflare românească. Atâtă de repede a cutreerat această lozincă toate satele din întregul coprins al țării și a străbătut până în creerii munților! În trei zile! Loc de adunare s'a ales Blajul, pentrucă acolo aveau Români un Episcop, seminarul teologic și singurul liceu românesc pe atunci în Ardeal. Eră un centru cultural.

Și s'a adunat poporul. Ungurii ni-au pus piedici; peste râurile cele mari, peste Olt, Mureș și Someș, ei au stricat toate podurile, dar Românii an trecut cum au putut, mai prin apă până la piept, mai cu luntrea. Mai de departe porniră numai bărbați, dar mai din apropiere se ridicaseră sate întregi. Eră un fel de călătorie a neamului întreg spre un centru.

Episcopii amândoi și cel din Blaj și cel din Sibiu, erau în fruntea preoților, în mijlocul țăraniilor.

Guvernul însă a trimes poruncă episcopilor, că va da voie să se ție adunarea, nu însă acum în Duminica Tomei, ci mai târziu într'o zi pe care pot s'o fixeze episcopii. Eră o apucătură a guvernului, să împrăștie acum pe Români, bine știind că a doua oară n'au să mai vie.

Românii cereau să se ție adunarea acum, dar armata ungurească trimisă la Blaj, se opunea. Episcopii au fixat deci ziua de 15 Mai, Duminica Tomei căzuse la 30 Aprilie. Intr'adevăr mulți țărani s'au întors îndărăt, dar tot n'au biruit Ungurii, pentrucă vre-o patruzeci de mii de țărani s'au împrăștiat prin satele vecine și-au așteptat în liniște ziua de 15 Mai.

Eu n'am de gând să vă povestesc cum a fost adunarea alcătuită și ce s'a întâmplat atunci la Blaj, nici ce hotărîri a luat Românii, căci n'am loc pentru aceasta. Urmările ei n'au fost fericite: Ungurii n'au voit să stea de vorbă cu Românii și au trimes oști asupra lor. În urmă Românii s'au organizat și ei ca oaste și

au început sângeroasa tragedie pe care-a condus-o în sudul și în mijlocul Ardealului iubitul erou popular al Munților-Apuseni, Avram Iancu, numit până astăzi Regele Munților. Sfârșitul însă și a lui Iancu și al aspirațiunilor românești a fost tragic.

Adunarea din Blaj rămâne totuși un mare eveniment în istoria neamului românesc, ce negreșit a fost cea mai puternică manifestare din viața națională a Românilor de peste munți. Pentru întreaga istoria noastră rămâne ca un exemplu de entuziasm național și de conștiință națională, și o dovedă că și Români când e vorba de dreptul lor, sunt iuți și tenaci și că la o vreme de mare pericol, și noi ne putem scula ca o națiune înarmată, că 'n câteva zile poporul întreg poate să fie sub arme.

G. Coșbuc

Duhul războinic al Românilor

Când s'a stins domnia pământeană în Muntenia și Moldova, s'a stins deodată cu ea și puterea armelor noastre Domnii fanarioți trimiși de Turci, au desorganizat cu totul armata națională, iar pentru paza lor personală Domnii își țineau câte-o mână de Arnăuți. Astfel, dincoace de munți, Români, mai bine de o sută treizeci de ani n'au mai avut prilej să se deprindă în purtarea armelor, și spiritul războinic a slăbit din ce în ce mai mult în noi, încât eră aproape să se stingă și el cu totul.

Când am început să avem iarăș domni pământeni, după revoluția lui Tudor, aceștia au năzuit să-și organizeze din nou o armată națională și să renască spiritul războinic în Români, dar a fost greu. Abia Domnul Cuza, Prinț al Principatelor-Unite, a pus o bază puternică unei oștiri naționale, aşă că sub Domnul Carol oștirea ne eră aşă de vrednică încât am putut să ne măsurăm vitejește cu Turcii și să ne smulgem cu ea libertatea.

Principatul Ardealului a avut aceiaș soartă,

ca și Muntenia și Moldova. A ajuns și el sub stăpânirea Turcilor, aşa de mult, încât Turcii au început să pue prinți pe tron după placul lor, ca și la noi. Dar după pacea dela Carloviț, principatul Ardealului a ajuns sub protecție austriacă și a scăpat de nenorocirea de a avea domni fanarioți ; noi am avut această nenorocire, am scăpat însă în schimb de Ruși, care ne-ar fi luat altfel sub protecția lor.

Inainte de-a ajunge principatul Ardealului sub protecție austriacă, Români din Ardeal nu aveau voie să poarte arme și erau cu totul nedeprinși pe câmpii de luptă. Oastea Ardealului o formau nobilii maghiari și secui, care trebuiau să se lupte pe cheltuiala lor în schimbul dreptului ce-l aveau de-a ține poporul de rând ca sclav. Români erau cel mult apărători ai plaiurilor și trecătorilor. Duhul războinic era slăbit, și fire de viteaz nu puteau să existe în Români ardeleni, câtă vreme erau cu de-asila îndepărtați dela deprinderile militare.

Dar duhul războinic a isbucnit deodată în ei, puternic și nepotolit, ca o flacără înăbușită, tocmai pe timpul când Fanarioții stingeau această flacără în sufletele Românilor din Muntenia și Moldova. A fost puterea împrejurărilor și întâmplarea — ba, a fost vrearea lui Dumnezeu care a iubit neamul românesc — că și de astă dată ne-am putut bucură de durerea noastră că am fost despărțiti de Carpați, unii dincolo și alții dincoace de ei. Aveam două cetăți, și când una era împresurată

de dușmani, fugiam în cealaltă și aduceam de-acolo mântuire. Așa ne-am purtat noi chivotul legii, în tot cursul istoriei noastre, de dincolo de munți dincoace, și dela noi iarăș dincolo, și l-am avut în siguranță totdeauna. În multe, în toate, s'a repetat prin veacuri întoarcerea legendarilor Radu-Negru și Dragoș cu chivotul legii din cetatea cea veghiată pe timpul răului, ce căzuse asupra celeilalte cetăți, din care el fugise.

Românii ținând drumul lui Napoleon cel Mare.

(Episod din istoria militară a Românilor ardeleni.)

Din istoria campaniei lui Napoleon în Italia (1796—1797) e cunoscut faptul că, răsboinicul împărat — pe atunci numai general, Tânăr, de douăzeci și șapte de ani — trei zile s'a svârcolit de geaba să respingă un batalion de austriaci, pe care dacă l-ar fi putut birui, ar fi zdrobit întreaga armată austriacă.

În raportul ce-l face însuși Napoleon către Directorul republicei spune limpede, că singur acest batalion l'a adus în neputință de a încunjură și nimici cu totul armatele imperiale ale Habsburgilor. El admiră statornicia și viața acestui batalion „îndrăcit” și n'are destule cuvinte să laude îndărătnicirea acestor Nemți, a căror resistență a fost într'adevăr neînchipuit de eroică. Cronicarii pun în gura lui Napoleon cuvintele, că de ar avea el un asemenea batalion, ar ajunge la Viena în trei zile.

Napoleon însă nu știa pe cine laudă. Acel batalion nu era de Nemți. În întreg batalionul

eră un singur neamț, maiorul, și-l chemă Voes-tenradt; toți ofițerii și soldații batalionului până la unul erau Români. Ei, Românii au apărut podul, peste care n'a putut trece Napoleon trei zile de-a rândul, cu toate că el, după însăși spusele sale, s'a opintit în chipul cel mai disperat să forțeze podul și zăgazul de peste Apone și mocirloasele lui maluri.

Eră batalionul al doilea dintr'al doilea regiment de plăesi români, din Nordul Ardealului. Celelalte două batalioane ale regimentului se luptau pe vremea aceasta la Rin cu oștirile republicei. Românii pe vremea aceia în Austria formau o armată separată, un corp mic, compus din două regimete de infanterie cu tunuri, și unul de cavalerie. Regimentul de cavalerie n'a avut prilej să se distingă în lupte; regimetele de infanterie însă — unul în Nord, la Năsăud, altul în Sud, la Făgăraș, — a fost oaste de elită, o dorobanțime despre care un istoric austriac zice că „eră singura oaste, pe ale cărei urme puteau Habsburgii să alerge cu incredere veghiată pe câmpul de luptă“.

Termenul obișnuit de „phalanx valachica prima, secunda, tertia“ pentru batalioanele unui regiment și ale celuilalt se regăsește mai prin toate ordinele de zi ale armatei austriace, până la 1866, date pe timpul luptelor căte le-au purtat Habsburgii dela 1796 încوace. Ele au fost avant-garda oștilor imperiale, și de nenumărate ori generalii își cereau onoarea de a li se da căte un batalion „transilvanico-valah“ sub comanda lor. Si iarăș de multe ori, după

lupte mari, câte o „phalanx valachica“ eră scoasă și lăudată în fața întregei armate („in conspectu totius exercitus“ e termenul întrebuițat de generali, în rapoarte).

După ce Napoleon veni în Italia și luă comanda supremă, oștirile austriace au fost bătute mereu. Împăratul Austriei văzându-se strămtorat, a trimis în Italia alte două corpuri de armată. Într'unul de acesta se află și batalionul românesc al doilea. Amândouă corpurile aveau să se unească, dar nu le-a dat răgaz Napoleon. În cele dintâi zile Napoleon a fost bătut de primul corp la Piave, a fost respins apoi după câteva zile dela Verona, iar în a treia luptă la Caldiero, unde Napoleon a atacat pe Austriaci cu toată puterea oștirilor sale, aflat atâtă rezistență, încât a trebuit să se retragă și a intrat în griji, căci sosiă celalt corp de armată austriescă din Tirol și-i cădeă în spate. Napoleon atunci a atacat din nou corpul de oaste ce-l avea în față, ca să-l împingă îndărăt și să-și facă larg.

Pozitîunea cea mai importantă pe care trebuia să o ia Napoleon eră tocmai podul dela Arcolo, la Areda Venetiei. Dacă ar fi luat Francezii podul, armata austriacă ar fi fost în rândul ei, ca acum încurajată și atacată dela spate, și ar fi fost fără doar și poate nimicită,

Apărarea podului a fost încredințată batalionului românesc. Se înțelege malul eră apărat de altă oaste, dar podul însuși eră dat în seama Românilor.

Chiar în capul podului stetea căpitanul Rotař, care a și fost ucis în ziua dintâi. După datele oficiale, cei ce s-au luptat în fruntea frunții au fost stegarul Toader Răul, sergentul Gavrilă și căpitanul Herta cu cetele lor.

Nu e de comparat, bine-înțeles, dar cu toate acestea pomenesc aci lupta dela Călugăreni, pentrucă amândouă aceste lupte au puncte de asemănare. Francezii izbiră pe Români cu adevărată furie. Generalul Augereau cu steagul în mâna mergea însuși în fruntea ostașilor: neisprăvind nimic, a luat atunci Napoleon steagul și a comandat atacul în persoană. În învălmășală adjutantul său, Muinon, a căzut lângă el; Lannes generalul a fost rănit, și însuși Napoleon, apucat de vîrtejul soldaților săi cari fugeau, a ajuns în mocirlă și a scăpat cu greutate din noroi.

A doua zi lupta la pod, cu Români, a ținut din zori până seara. Napoleon însă, prin mișcări dibace a înconjurat poziția și a făcut a treia zi pela amiază să se retragă Austriacii din poziția lor. Români însă la pod au ținut lupta până în amurg și apoi s-au retras și ei.

Intr'acele trei zile au murit din batalion un căpitan și o sută treizeci și cinci de ostași, trei căpitanii și doi locoteneni și șase sute cincizeci și patru de soldați au fost răniți. Un căpitan cu 45 de oameni au ajuns în captivitate. Dintre răniți au murit în zilele viitoare 260, aşă că apărarea podului au plătit-o Români cu viața a 395 de oameni. În mâinile Românilor au încăput 550 de Francezi,

luati ca prisonieri. Intr' aceste trei zile a fost o luptă grozavă, ceiace se vede din numărul morților, care se ridică la 20.000, cam pe atâția Francezi cât și Austriaci.

Acesta a fost „îndrăcitul” batalion, pe care-l lăudă Napoleon cu aşa de mari cuvinte. O „falangă valahică”. Iar fapta ei, care i s'a părut aşa de eroică și îndrăzneață celui mai îndrăzneț general al timpurilor moderne, a fost și atunci recomandată prin ordin de zi, ca exemplu de statornicie și vitejie, și este și astăzi prea mărită și neuitată. Si acum ne mai dă ca exemplu, fie prin scrieri istorice, fie prin cărți de cetire tineretului, numai cât — se înțelege — batalionul e numit „de Nemți” sau cel puțin «batalion austriac», dar nimeni nu-și mai aduce bine-bine aminte, că el întradevăr era „transilvanico-valah”.

G. Coșbuc.

TABLA DE MATERIE

TABLE DE MATIERE

	Pagina.
Sus înima	3
Tara și Poporul	4
Tările Românești	7
In sănături	10
Cântec	12
Curtea de Argeș	15
Cărturăria românească	19
Jocul călușarilor	21
Graiul neamului	24
Cântecul lui Iancu	26
Cum trăia Domnitorul în război	27
Crăciunul în Tabără	30
Intemeierea Regalității	32
Cântecul Redutei	38
Cetatea Neamțului	41
Cântec	45
Drapelul	46
Eu sunt soldat	48
Primele fapte ale lui Mihai-Vodă Viteazul	50
Eroul de la Königraetz	53
Cântec ostășesc	55
Condeele lui Mircea Vodă	57
Scut și armă	59
Bătălia dela Călugăreni	61
Oștirile lui Alah	64
Lupta dela Călugăreni	67

Cele din urmă fapte și mișeleansca ucidere a lui Mihai Vodă	
Viteazul	72
Moartea lui Gelu	77
Adăposturi prin munți	82
In Vrancea	84
Dorobanțul	87
Sfatul Bătrânilor	89
Uciderea mișeleanscă a lui Mihai Vodă Viteazul	91
Simon cismarul	94
Golia ticălosul.	98
Casele Domnești	100
Tactică militară a Românilor.	104
Valea Hațegului	108
Povestea căprarului	112
Inmormântările	115
Prietenii dușmaniții	119
Pe Dealul Plevnei	124
Iașii.	125
Despre proverbe	128
Mănăstirea și Peștera Polovraci	131
In Vâlcea.	135
Pe cheia Bistriții.	140
Morții străluciți ai neamului	142
Câmpia libertăței	148
Duhul războinic al Românilor.	155
Românii ținând drumul lui Napoleon cel Mare	158

